

Nagy Beáta – Kürtösi Zsófia – Szekeres Valéria

Gender Budgeting

kézikönyv

United Nations Development Fund for Women

Kiadvány a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával készült el.

BEVEZETÉS

A nemek közötti egyenlőség elősegítése központi jelentőséggel bír több nemzetközi szervezet, így például az ENSZ, vagy a Nemzetközi Valutaalap munkájában, de emellett az Európai Unió is minden közpolitikai területre kiterjedő feladatként jelöli meg számos dokumentumában. A nemek között meglevő egyenlőtlenség fő gyökere abban rejlik, hogy a férfiak a fizetett munkában vállalnak túlnyomórészt szerepet, a nők számára pedig a fizetetlen, illetve az informális munka jut dominánsan, ezért a széles értelemben vett javakhoz való hozzáférés szempontjából jellemzően a nők vannak hátrányos helyzetben. Kiterjedt kutatások azt bizonyítják, hogy a gazdasági, társadalmi és politikai szinteken a női és férfi esélylehetőségek között fennálló különbségek csökkentése nem csupán méltányosság, politikai korrektség szempontjából fontos, hanem a társadalom megközelítőleg felét alkotó nők potenciálját jobban kihasználva, hozzájárul az emberi erőforrások hatékonyabb allokációjához és a versenyképesség növeléséhez.

A téma gazdasági szempontból való megközelítése nem csupán az elvárható előnyök tekintetében célravezető, hanem a nemek egyenlőségének elősegítésére alkalmas eszközt is biztosít. A gazdaságpolitika eszköztárának egyik fontos eleme a költségvetési politika, amely egyszersmind az állampolgárok életére legerőteljesebben kiható kormányzati eszköz is, és ebből kifolyólag alapvető fontosságú a nők és férfiak esélyegyenlőségi feltételeinek javításában. Ha a költségvetés-készítési folyamat során szisztematikusan figyelembe vesszük a nemek különböző élethelyzeteit, akkor a nemek (gender) költségvetésének eszközrendszeréhez jutunk. Ez azt jelenti, hogy a kormányzat a nemek egyenlősége iránti elkötelezettségét valamennyi politikai lépés során kifejezi, és a nemek különböző szempontjait figyelembe véve osztja el az anyagi forrásokat.

A nemek (gender) költségvetése valójában a költségvetés-készítés folyamatában alkalmazott gender mainstreaming, amely röviden azt a stratégiát jelöli, miszerint a nemek közötti egyenlőség lehetősége minden politikai lé-

pés minden szintjére és minden stádiumába beépüljön. A genderkölségvetés fókuszában a kormányzati eszközök nőkre és lányokra való hatásának ellenőrzése áll, de tágabb értelmezésben kísérlet arra, hogy a hagyományos kölségvetést elemezzék annak nőkre és férfiakra, és azok csoportjaira vonatkozó hatása szerint, és az adott nagyságú eszközök hatékonyabb elosztásával az igénykielégítés egy kiegyenlített színten valósuljon meg. A nemek szerint eltérő hatások feltérképezéséhez külön nőkre, és külön férfiakra vonatkozó adatok szükségesek a politikai döntések valamennyi szintjén. A kölségvetési eszköz elosztásnak lényeges kihatása van a társadalmi csoportok közötti viszonyokra és a nők gazdasági megerősítésére. A helyi közösségi szinteken kidolgozott kölségvetés kifejezi a helyi irányítói struktúrák szándékait, és felöleli a helyi gazdaságpolitika valamennyi szegmensét, így hatása a helyi közösség tagjai számára óriási.

I. ELMÉLETI HÁTTÉR

A társadalmi nemek definíciója¹

A társadalmi nem (gender) a biológiai nemhez viszonyítva egy szélesebb fogalom, mert magába foglalja mindazt a tanult nemi identitást, amelyet az egyén a szűkebb vagy tágabb társadalomból beépít a személyiségébe. Így tehát a gendernek a társadalmi nem a legpontosabb magyar megfelelője, de számos helyen az angol alak vált elterjedtté. A gender roppant összetett társadalmi konstrukció, mert a tanult nemi hovatartozáson kívül tartalmazza az ehhez fűződő szerepeket, attitűdöket és azokat a társadalmi elvárásokat, amelyekre kialakított viszonyulások szintén mélyen beívódnak a személyiségbe.

A társadalom eltérő életértékeket köt a társadalmi nemhez, a genderhez, és ezek az értékek alapvetően és szisztematikusan befolyásolják a férfiak és nők között a fizetett-fizetetlen munka, a fizetett tevékenységek típusai, a jövedelem, a vagyon, az oktatás, a termelési tényezők, a közjavak, vagy a szabadidő eloszlásában lévő különbségeket. A gender szerinti eltérések e dimenziók mentén úgy alakulnak ki, hogy egyfajta hatalmi aszimmetria írható le a két nem között, ami jellemzően, túlnyomórészt a nők hátrányára valósul meg. Mindez pedig annak ellenére történik így, hogy ők dolgoznak többet a férfiaknál, ha mind a fizetett, mind a fizetetlen munka együttesen beszámításra kerül.

Társadalmi nemek gazdasági vonatkozásai

A témában folytatott kutatások azt bizonyítják, hogy a nők helyzetének javítása pozitív externáliákat, azaz kedvező külső gazdasági hatásokat idéz elő, amelyek nagyobb gazdasági növekedéshez és stabilitáshoz kapcsolódnak. A privát szektor, a piac ezeket a hatásokat nem teljes mértékben veszi számításba, emiatt indokolt a nők gazdasági és társadalmi megerősítésének közpolitikája. Az ilyen beavatkozás pusztán azért is helyesnek tekinthető,

1 Az elméleti rész az Esély 2009/3-as számában megjelent Szekeres Valéria: Gender-érzékeny költségvetés című cikk alapján készült.

mert a nők társadalmi státuszának emelése folytán egy igazságosabb jövedelmi és jóléti elosztás, egy igazságosabb társadalom valósulhat meg.

Az egyenlőség előmozdítása céljából a költségvetési politika eszközeit tartják a legjobban hasznosíthatónak, hiszen azok az emberek életét a legközvetlenebbül befolyásoló politikai lépések, és a gender szerinti egyenlőség vissza is hat, és elősegíti ezeknek a gazdaságpolitikai intézkedéseknek az eredményességét. Alapjában véve a gender egyenlőséget előmozdító tevékenységeket támogatni, vagy közfeladatként átvállalni kellene, míg az ellenkező hatásokat előidéző intézkedéseket kerülni kell. Ilyen döntések megalapozásához szükséges, hogy a költségvetési intézkedések és programok hatása gender szempontból, vagyis a nők és férfiak különböző társadalmi-gazdasági helyzete, eltérő társadalmi szerepei, igényei és adottságai szempontjából legyenek kiértékelve.

Társadalmi nemek költségvetése

A nők és férfiak speciális életkörülményeihez igazodó, és ennek révén a különleges igényeiket nagyobb mértékben kielégítő, a nemek szerinti egyenlőtlenséget csökkentő forrásképzés és forráskihelyezés a nemekre érzékeny költségvetés (genderköltségvetés) segítségével mehet végbe. Ennek létrehozása során a társadalmat alátámasztó gender viszonyok ismeretének, valamint a közfinanszírozási működés eszköztárának egyidejű alkalmazásával olyan tudáskészleteket kapcsolnak össze, amely egy az eddigiekhez képest merőben újszerű és sokat ígérő megközelítési módját jelenti a büdzsé-készítésnek. A nemek közötti egyenlőség céljához csak úgy lehet előbbre jutni, ha a tervezés során figyelemmel kísérik azt is, hogy a nők prioritásai ugyanolyan súlyt kapnak-e, mint a férfiakéi. Ezeket a kérdéseket több szinten meg lehet vizsgálni: egész költségvetésre, választott programokra, vagy csupán bizonyos kiadási, bevételi tételekre, mind a helyi, mind az állami szinteken. A társadalmi nemek (gender) költségvetése nem más, mint a költségvetés-készítés során alkalmazott gender mainstreaming, vagyis a nemek közötti egyenlőség szempontjának beépítése minden politikai lépés minden szintjére és minden stádiumába.

A társadalmi nemek (gender) költségvetésének elkészítéséhez a költségvetést alátámasztó összes adat nemek szerinti részletezése szükséges. Mivel a civil szervezetek bevonása mellett zajlik a folyamat, a nemekre érzékeny költségvetés kialakítása folytán nagyobb nyilvánosság mellett valósul meg a forrásképzés és forráskihelyezés. Így javul a költségvetési tervek ellenőrizhetősége, a hatásmechanizmus és a közszektor átláthatósága, valamint a kormányzat elszámoltathatósága. A nemek közötti egyenlőség előmozdítása tehát elősegíti mind a közélet tisztaságát, mind a gazdasági hatékonyság emelését.

Társadalmi nemek költségvetésének eszköztára

Számos eljárás létezik a gender vonatkozások beépítésére a költségvetési elemzésekbe, de az eszközök használhatósága függ a helyi viszonyoktól, a rendelkezésre álló adatoktól, a szakértelemtől, az időkorláttól és más egyébtől.

1. Gender szerint tudatos politika-felmérés

Politikai lépéseket és programokat a társadalmi nemek szempontjából úgy elemez, hogy beazonosítja azokat a módokat, amelyek révén ezek a lépések és a hozzáfűződő forrásallokációk valószínűsíthetően csökkentik, vagy növelik a meglévő nemi egyenlőtlenségeket. Így a dél-afrikai földreform nemi szempontokra érzékeny végrehajtásakor felfedték a nők korlátozott lehetőségeit a (jó minőségű) földtulajdonláshoz, ezáltal el tudták kerülni az ebből fakadó egyenlőtlenségek újbóli megerősödését.

2. Gender szerinti bontásban vizsgált kedvezményezett értékelés

Ennek az eszköznek az alkalmazása során a kormánypolitikák és programok tényleges és potenciális kedvezményezettjei körében arról tartanak felmérést, hogy a prioritásaik milyen mértékben teljesülnek a kormányzati intézkedések folytán. Sri Lankán például a nőket megcélzó fejlesztési program értékelését segítette, hogy külön a városi és külön a vidéki szegény nők számára fókuszcsoporthoz beszélgetéseket szerveztek, amiken ők problémamegoldó javaslatokat is megfogalmaztak.

3. Közkiadások gender szerinti megoszlásának elemzése

Költségvetési forrásoknak nők és férfiak, lányok és fiúk közötti eloszlását értékeli azáltal, hogy felbecsüli bizonyos közszolgáltatások egységköltségét és kiszámítja, hogy milyen arányban használja a szolgáltatást mindegyik csoport. Ghánában ezt alkalmazva megállapították, hogy a lányok iskolai beiratkozási arányukhoz viszonyítva kisebb összegű támogatást kaptak.

4. Adóterhelés gender szerinti megoszlásának elemzése

Az adózásnak a nőkre és férfiakra vonatkozó különböző hatásait értékeli, bevonva a vizsgálatba mind a közvetlen, mind a közvetett adókat. Dél-Afrikában egy tanulmány azt találta, hogy a keskeny adóalap valamint a jövedelem- és foglalkoztatás-eloszlás sajátosságai miatt a nők az összes beszedett adónak kisebb részét fizetik, de a közvetlen adózás terhe aránytalanul rájuk esik.

5. Költségvetés időfelhasználásra gyakorolt hatásának vizsgálata gender szerinti bontásban

Felfedi, hogy milyen a kapcsolat a költségvetési allokációk, az általuk biztosított szolgáltatások, és a háztartások nemek szerint megkülönböztetett tagjainak időfelhasználási módja között. Ha például a tömegközlekedést a nők nagyobb arányban veszik igénybe, akkor az olyan kormányzati politikák, amelyek jó közlekedést tesznek lehetővé a munkahely és az otthonok között, növelik a rendelkezésre álló időmennyiséget, és csökkentik a nők időben megmutatkozó szegénységét.

6. Gender-tudatos költségvetési kimutatás

Kormányok, kormányzati hivatalok jelentései a kiadásoknak (és bevételeknek) a gender méltányossági célokat illető implikációiról. Így a közkiadások csoportosíthatók a nők vagy férfiak különleges igényeit megcélzó specifikus összegekre, az egyenlő foglalkoztatást elősegítő költségekre, és általános vagy főárambeli kiadásokra, amelyek viszont kiértékelhetők nemekre való hatásuk szerint.

7. Gender-tudatos középtávú gazdaságpolitikai keret

A gender perspektíva beemelését célozza a gazdasági modellekbe azáltal, hogy, ahol lehet, nemek szerint bontott változókat vizsgál. Az új megközelítés felismeri, hogy a háztartások nemcsak a fogyasztáshoz, hanem a termeléshez is hozzájárulnak, így a háztartási időmérleg-felmérések segítségével kimutatásokat készítenek a fizetetlen munkáról.

Társadalmi nemek költségvetésének tapasztalatai, értékelések

Az elmúlt huszonöt év alatt a világ közel hetven országában valósították meg a költségvetések társadalmi nemek szerinti elemzésének néhány formáját.² A genderköltségvetés készítéséhez rendelkezésre álló eszközök a helyi körülményektől függően használhatóak önmagukban, vagy egymást kiegészítve. A kormányzati lépések értékelésére és a lehetséges gender hatások beazonosítására a gender-tudatos politika-felmérés a leggyakrabban használt módszer.

1984-ben Ausztráliában, mégpedig szövetségi szinten vezették be először a nemi alapon vizsgált költségvetés koncepcióját, akkor még női költségvetés néven. Bár a nők státuszának javítását célzó közvetlen kiadások csekélyek voltak, a megközelítés nagyon fontos szerepet játszott abban, hogy felhívja az adminisztrációban dolgozók figyelmét az általános, főáramba tartozó kormányzati politikáknak a nőkre vonatkozó különböző hatásaira. Így a nemek szerinti munkaerő-piaci szegmentáció, vagy az ipari szerkezetváltás nőkre nézve kedvezőtlen hatásait felmérve ellenlépéseket tehettek.

A nemi bontású költségvetési megközelítések azonban később jelentéktelenné váltak és több államban el is haltak amiatt, hogy nem gyakorolt olyan mértékű hatást a politikára, amely megindokolta volna a női büdzsé készítéséhez szükséges munkát. Ez a kiábrándító eredmény részben annak volt betudható, hogy hiányzott a civil társadalom hatásos részvétele a kezdeményezésben, és a politikai változások utáni új kormányok nem szimpatizáltak

2 További példák, források a kötet végén találhatóak.

a genderköltségvetési célokkal. A kezdeményezés néhány összetevője azonban integrálásra került a költségvetési folyamatban: kifejlődött a nőkre vonatkozó statisztikai egység, vagy néhány államban megmaradt a gender audit, de a költségvetéshez fűződő formális kapcsolat nélkül.

A Dél-Afrikában a parlament és több nem-kormányzati szervezet közös projektjének keretén belül megvalósult női költségvetési kezdeményezések kapcsolódtak az apartheid utáni alkotmányozási folyamathoz, amely hangsúlyt fektetett az egyenlőségre. Az eredmények közé tartozik a széles körben hasznosítható képzési anyagok kifejlesztése, valamint a forrásképzéssel és -kihelyezéssel kapcsolatos gender témákra vonatkozó kutatások, tanulmányok elkészítése, amelyek, különösen a bevételi oldalra vonatkozóak, értékes inspirációként szolgálnak hasonló munkák számára. A kezdeményezések itt sem kerültek intézményesítésre, éspedig főként azért nem, mert hiányzott a kormányon belüli eredményes támogatás.

Mexikóban egy nyolcvan női csoportból álló hálózat és egy női vezetők részére szervezett közfinanszírozási workshop sorozat nyomására integrálták a gender perspektívát a közpolitika kialakításába. Később csatlakozott egy a költségvetés-kutatásban a demokráciáért tevékenykedő agytröszt, így genderérzékeny költségvetési elemzésre indítottak közös projektet. Az állami támogatottságú szegénység-ellenes programokra fókuszáltak, és elemezték a résztvevő nők igény-kielégítettségi szintjét, kapacitásbővítési lehetőségeit. Az erőfeszítések átfogóbb, az egészségügy, az oktatás, és az élelmezés hozzáférhetőségének a javítását megvalósító programalkotásra irányultak. Kézikönyvet készítettek kormányzati szakemberek számára, amellyel e területek gender aspektusainak megértését segítették elő.

Az Európai Unión belül a gender egyenlőség témája kiemelt figyelmet élvez, hiszen több dokumentumban a célok között fogalmazzák meg a nők és férfiak lehetőségeinek kiegyenlítését, a nők helyzetének javítását, és a gender mainstreaming alkalmazását valamennyi politikában.

Az észak-európai államok érték el a legnagyobb nemek közötti egyenlőséget, és jól halad a genderkötségvetés a gyakorlatban: magas a nők munkaerő-piaci részvétele; jelentős a férfiak részvétele a gyermekgondozásban, ami köszönhető a jelentős társadalmi támogatottságának és a remek gyermek-elhelyezési intézményrendszernek; folyik a nemek szerint bontott statisztikagyűjtés bővítése; mintaprojekteken belül a forrásallokációt és kormányzati programokat gender perspektívába helyezik, és integrálják a gender egyenlőséget a nemzeti költségvetés céljai közé.

Spanyolországban törvényileg szabályozzák, hogy minden kormányzati projekthez és szabályzathoz jelentést kell készíteni a fogatosított intézkedések gender hatásáról. Minden forráskihelyező minisztérium számára előírás, hogy programjai értékelésén keresztül a nemek egyenlőségére vonatkozó hatásokat megvilágítsa. Évenként a büdzséhez csatolt dokumentum bemutatja a gender természetű célokat, például a nők munkaerő-piaci integrációját, amelyeket a kormány a forrás-kihelyezési és adózási politikájával elérni remél.

Andalúzia képviseli talán az egyik legsikeresebb kezdeményezést, és hasznos útmutatóként szolgálhat hasonló erőfeszítéseknek, hiszen törvényi szinten, intézményesítve történt a gender elemzés bevezetése: azonos arányban női és férfi képviselőket felvonultató bizottságot hoztak létre; kötelezővé tették a nemek szerint bontott adatgyűjtést és annak évenkénti bemutatását a büdzsét kísérő dokumentumban, társítva ehhez a nemi egyenlőtlenség csökkentésének, például az oktatásban megvalósuló értékelését is.

Magyarországon az ez irányú politikai akarat hiányában nem indult makrosztintú program arra vonatkozóan, hogy a nők és férfiak esélyegyenlőségét a költségvetés eszközeivel is elősegítsék. Kilenc nagyobb település költségvetésének elemzése, köztük Pécs megyei jogú város önkormányzatának helyzettelmérése azt tárta fel, hogy a települések – általános feladataik és anyagi nehézségeik folytán – nem rendelkeznek a nemek esélyegyenlőségét célzó tervekkel és öket támogató lehetőségekkel. Egyes kisebb önkormányzatoknál azonban, ahol az esélyegyenlőségi terv alapján lassan tudatosulnak

a nemek eltérő szempontjai, már megjelentek kezdeményezések arra vonatkozóan, hogy a pénzforrásokat a nemek szükségletei szerint osszák el.

A genderköltségvetéssel kapcsolatos tapasztalatok vegyesek: bár az északi országok és spanyol tartományok ígéretes és hasznos eredményeket hoztak, még sok tennivaló van hátra annak érdekében, hogy a genderköltségvetés a standard költségvetés-készítési folyamat részévé váljon, és teljes mértékben intézményesüljön. A legígéretesebbnek látszó kezdeményezések is csak akkor teljeshetnek ki, ha a folyamatból kitűnik, hogy az elért előnyök (várhatóan) meghaladják a vele járó fáradságot. Specifikus, jól beazonosítható törekvéseket kell megcélozni, mint például az oktatásban meglévő egyenlőtlenségek csökkentése, amelyek világos és jól mérhető haszonnal járnak. A kutatásigényes aspektusokban be kell vonni a civil társadalom segítségét és támogatását, és a nemzeti szintek alatt is alkalmazni kell a gender megközelítést. Átfogó, a költségvetés minden aspektusára kiterjedő elemzés szükséges, nem szabad a leggyakrabban vizsgált kiadási oldalnál megállni, és nem szabad a nőkkel kapcsolatos területekre kiadási célokat megállapítani, mert ez rugalmatlanságot és a hatékonyság hiányát eredményezheti a költségvetés-készítési folyamatban. A nemek közötti egyenlőtlenségek csökkentésének kedvező hatásai csupán középtávon jelentkezhetnek, ezért lényeges a tervezésénél középtávon gondolkodni, és biztosítani a megfelelő makrogazdasági keretfeltételeket.

II. A KUTATÁS

Egy kísérleti projekt keretén belül három különböző nagyságú település költségvetését vizsgáltuk meg olyan szempontból, hogy egyes kulturális és sportra fordított kiadások felhasználása terén milyen nemenkénti eltérések mutatkoznak az igénybevevők között. Munkánkat módszertani kísérletnek szánjuk, nem pedig az adott település vagy kerület alapos bemutatásának.³ Felvillantjuk benne, hogy milyen kérdések lehetnek fontosak, és milyen adatokra lenne szükség ahhoz, hogy egy településen lakó népesség nemek szerinti helyzetét megismerjük.

E kiadvány bemutatja a kutatás menetét, az elért eredményeket, és ezen túlmenően igyekszik feltárni, hogy milyen feltételeknek kell teljesülniük egy nemekre érzékeny költségvetés elkészítéséhez. Javaslatokat fogalmazunk meg a továbblépés érdekében, hiszen ha képes lesz egyre több település a bevételek és kiadások megtervezésénél figyelembe venni a nők és férfiak különböző élethelyzetét, akkor maximalizálhatják mind az együttes közérdeket, mind az ügyfelek személyes hasznát.

Az adatalemzés szempontjai

Noha kutatásunk a 2009. évi költségvetéshez kötődött, fontosnak tartottuk azt is, hogy az önkormányzat szervezetét megvizsgáljuk a nemek kiegyensúlyozottsága szempontjából. Megnéztük, hogy az önkormányzati hivataloknál milyen arányban dolgoznak nők és férfiak a különböző pozíciókban, és ezen ismeretek birtokában milyen következtetések vonhatók le az adott intézménynél a közpénzek nemek szerinti eloszlásáról. Az elemzett adatokat az önkormányzatok bocsátották a rendelkezésünkre.⁴

3 Ezúton is köszönjük az önkormányzati vezetők és dolgozók együttműködését.

4 A kérdések összeállítása során nagyban támaszkodtunk az alábbi kiadványra: Fülöp Regina (2009) Gender mainstreaming a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetésében. Munkafüzet. Ez a kötet egy átfogó munkafüzet-sorozatba illeszkedik, amely a fejlesztéspolitika főbb területeit vizsgálja meg a társadalmi nemek szempontjából. A kiadvány letölthető: www.nfu.hu/download/21023/vezetoi_munkafuzet.pdf

A vizsgált önkormányzatok költségvetésének tanulmányozása után hozzáfogtunk az egyes költségvetési területek kiválasztásához, majd az adatok feldolgozásához. Olyan költségvetési területekről gyűjtöttünk adatokat a Polgármesteri Hivatalok közreműködésével, amelyek tevékenysége és finanszírozása egyaránt jól körüljárható. Mindenképpen igyekeztünk elkerülni a jelentős potenciális feszültséget tartalmazó területeket (pl., oktatás, egészségügy), ugyanakkor olyan szférára akartunk koncentrálni, amelyet a lakosság minden korcsoportja igénybe szokott venni.

Adatokat gyűjtöttünk egyrészt a szolgáltatás igénybevevőire, másrészt a foglalkoztatottakra is. A szolgáltatás igénybevevőinél nemcsak a nemi, hanem az életkori csoportok szerinti elosztást is figyelembe vettük, hogy előkerüljenek az átlagok mögött megbúvó eltérések.

Az adatelemzés tanulságai

A legelső tapasztalat az volt, hogy nincsenek nemekre bontott, részletes adatok az önkormányzatok tulajdonában (sem)⁵. Még mindig nem magától értetődő, hogy bár a férfiak és nők társadalom által formált érdeklődésrendszere, feladata, élettere jelentősen különbözik egymástól, ezekről a különbségekről ne csak feltevéseink, hanem méréseink is legyenek.

Éppen ezért volt szükség arra, hogy az önkormányzatok nyújtsanak információkat, illetve specifikus adatfelvételekre is sor került. Az adatgyűjtés kérdőíve a mellékletben található.

5 A KSH 2001. évi népszámlálásában legfeljebb megyei szintű bontásban érhető el néhány változó nemek szerinti bontásban.

Szigetszentmiklós

1. Népesedési adatok

Szigetszentmiklós a Csepel-szigeten található 33999 fős település.⁶ Szigetszentmiklóson férfiak élnek többségben, és a létszámuk mintegy ezer fővel meghaladja a nőkéét. Korcsoportonként változik, hogy melyik nem van többségben, de a 46 éves feletti korosztályban állandósult a férfitöbbség. Ez meghazudtolni látszik a várható élettartam nőkre nézve kedvező alakulását, de az okok pontos feltárásához egyéb tényezők ismeretére lenne szükség.

A népesség kor és nemek szerint, 2009

	Nő	Férfi	Összesen
0-5 év:	1351	1411	2762
6-15 év	1989	1811	3800
16-30 év	3174	3248	6422
31-45 év	5012	4778	9790
46-60 év	2863	3145	6008
61-... év	2127	3090	5217
Összesen	16516	17483	

2001-ben mind a foglalkoztatottság, mind a munkanélküliség magasabb volt a férfiak körében. Az inaktív keresők táborába beletartoznak a gyermekgondozási címen ellátásban részesülők is, emiatt lehet ez a tétel jelentősen magasabb a nők körében.

6 Eltérő jelölés hiányában az adatok a Polgármesteri Hivataltól származnak, és 2009-re vonatkoznak.

A népesség gazdasági aktivitás és nemek szerint, 2001

	Nő	Férfi	Összesen
foglalkoztatott	4277	5225	9502
munkanélküli	325	464	789
inaktív kereső	4256	2425	6681
eltartott	3212	3175	6387
összesen	12070	11289	23359

2. A Polgármesteri Hivatal

A nők jelenléte túlsúlyos az adminisztrációban, a 103 fős összlétszámon belül 83 fő, így tehát több mint négyszer annyi női beosztott van, mint férfi. Az adott gazdálkodási közpénzkeretből tehát, ha csak a létszámot tekintjük, nagyobb részesedéssel bírhatnak a nők, de a beosztási hierarchia és egyéb tényezők hatására bekövetkező bérdifferenciálódás jelentősen árnyalhatja ezt az állítást. Információk hiányában nem tudunk részletes elemzést végezni. A Hivatalban erőteljes a nőtöbbség, de a polgármesteri feladatokat férfi látja el. Minden alkalmazott teljes munkaidőben végzi feladatát, a felsőfokú végzettségű nők létszáma több mint kétszerese a férfiakénak, 33 fő és 15 fő megfelelően, de a polgármesteri kabinet vezetője férfi, a jegyző viszont nő.

A Projektiroda, az Okmányiroda, a Gyámhivatal, és mind az öt osztály élén a vezetői, valamint osztályvezetői rangban, minden esetben nőt találunk, még a legnagyobb létszámú, a tizenkilenc fős Pénzügyi osztály és a csaknem teljesen férfi alkalmazottakból álló Városgazdálkodási osztály élén is. Ez tükrözi azt a végzettség szerinti eloszlást, miszerint a Hivatalban tízszer annyi középfokú végzettségű nő van, mint amennyi férfi, 50 fő és 5 fő.

A szakmai továbbképzéseken a férfiak arányuknál kissé alacsonyabb mértékben vettek részt a nőkhez képest: 33 alkalommal szerveztek egy-egy napos képzést, amelyen a 44 fős összlétszámon belül hét férfi vett részt. Naponta és személyenként 20-25 ezer forintos kiadást jelentett ez, tehát ebből a keretből kisebb mértékben részesedtek a férfiak.

Nők és férfiak átlagéletkora megközelítőleg azonos, nőké 44 év, férfiaké 46. Szintén hasonló az Önkormányzatnál eltöltött átlagos idő hossza, nők esetében nyolc év, férfiaknál hat év. Családi állapot szerint vizsgálva az összetételt azt látjuk, hogy a nőknél és férfiaknál csaknem azonos a házások aránya, 53 fő, illetve 13 fő. A gyermekek egy főre jutó átlagos száma a házasságban élőknél 2,5, míg a házasságban nem élőknél 2,1.

A Hivatalnál a fluktuáció nemek szerinti összetétele azt mutatja, hogy mivel nagyobb a nők, mint a férfiak felvételének aránya – 12 nőt és egy férfit vettek fel a teljes év során – és a kilépők között közel azonos a nők és férfiak száma, három fő illetve négy fő, várhatóan ezután is a nők erőteljes többsége fogja jellemezni a nemi összetételt.

3. A Képviselőtestület

A képviselőtestület erőteljesen férfi domináns, 23 fős testületében csupán két nő dolgozik, ami semmiképpen nem felel meg a település nő-férfi szerinti összetételének. A nők részvétele a döntéshozatali szinten tulajdonképpen hiányzik, érdekeik megjelenítésére alig van esély, és mind a tizenegy bizottságvezető is a férfiakból kerül ki. A kisebbségi önkormányzatok is kizárólag férfiakkal dolgoznak.

4. Az Önkormányzat költségvetési tételei

A Szigetszentmiklósi Önkormányzat 2009-ben 6,55 milliárd forintos bevételi és 6,77 milliárd forintos kiadási összeg alapján tervezte a gazdálkodást. A bevételnek körülbelül harmadát, 2,3 milliárd forintot a helyi adók alkotják, és 1,2 milliárd forint származik normatív támogatás címén. A legnagyobb kiadási érték a Polgármesteri Hivatalé, az összes rendelkezésre álló összegnek mintegy kétharmadát, 4,2 milliárd forintot visz el. Ezen belül a beruházásoknak különösen nagy az aránya, 1,6 milliárd forint. Költségvetési intézményként részesednek a kiadásokból az óvodák, az iskolák, a Városi Könyvtár és Intézményei, és a Városi Tűzoltóság.

5. A sport területén tapasztalható differenciálódás

A 2100 fős sportegyesületben háromszoros a férfiak részvétele a nőkéhez képest, ami úgy értelmezhető, hogy az önkormányzat által a sportra nyújtott támogatás a nemek szerint roppant egyenlőtlenül oszlik meg, mert leginkább a férfiak tartoznak a kedvezményezettek közé. A díjakban, kitüntetésekben nemek szerint úgy részesülnek a sportolók, hogy az tükrözi az egyesület tagjainak nemek szerinti megoszlását, sőt a nőkre nézve még kedvezőtlenebb is, hisz a 2000 óta odaítélt tíz díj közül mindössze kettő jutott nőknek. Adatok híján csupán a Diák Vívóegyletről van pontos ismeretünk, ahova 35 fő jár, közülük 15 fő lány. A számukra nyújtott kétmillió összegű támogatásból tehát a férfiak nagyobb arányban részesednek, ahogy azt az alábbi táblázat is mutatja.

*A részvétel és a támogatási összeg nemenkénti eloszlása
a Diák Vívóegyletben, 2009*

Támogatási összeg, Ft	Fejenkénti támogatás	Eloszlási százalékok		Támogatás nemenkénti eloszlása, Ft	
		Nő	Férfi	Nő	Férfi
2.000.000	Támogatási összeg/ Résztevő szám = 57.143 Ft	43	57	860.000	1.140.000

6. A közművelődés területén tapasztalható differenciálódás

A kultúrház programjai szakköröket, gyermekrendezvényeket, színházi előadásokat, természetgyógyász rendezvényeket, és zenei klubokat tartalmaznak. Látogatottsága egyértelműen a nők nagyobb érdeklődését mutatja, különösen a hatvan évesnél idősebb korosztály körében. A közpénzek felhasználásából itt a nők részesednek nagyobb mértékben. Sajnos nincsenek adatok arra vonatkozólag, hogy mely programokon milyen a nő-férfi részvé-

tel, így nem lehet következtetéseket levonni a programok tartalma és a látogatók nemi összetétele közti összefüggésre. Hasonlóképpen információk hiányában nem tudjuk felbecsülni az egyes tanfolyamok, rendezvények költségvonzatát, és nem tudunk véleményt formálni e programok női és férfi igénybevevői számára közvetetten juttatott támogatási összegekről. A látogatottsági nemi összetétel visszaköszön a kultúrházak működtetők körében. A kultúrházak női vezetők, és a tizenkét fő alkalmazotti létszámban csekély a férfiak száma, a karbantartók és egyéb beosztásúak között találhatók.

A kultúrház szolgáltatásait havonta igénybe vevők korcsoportok szerint

	Abszolút szám	Nők %
15 év alatt	310	50
15-29	302	60
30-44	581	75
45-59	660	70
60-74	494	90
75 és felette	123	90

A könyvtár szolgáltatásainak körébe beiratkozások lebonyolítása, műsoros hangzóanyag kölcsönzések, és fénymásolások tartoznak. Az igénybevételénél itt is megfigyelhető a nők nagyobb érdeklődése, de dominanciájuk kisebb mértékű, és korcsoportonként kiegyenlítettebb a nemi összetétel. A vezetésen egy nő és egy férfi osztozik, és a négy beosztott mindegyike nő. A költségvetési források nemenkénti eloszlásának becslését nehezíti, hogy nem ismerjük a szolgáltatások igénybevételének nő-férfi jellemzőit.

A könyvtár szolgáltatásait havonta igénybe vevők korcsoportok szerint

	Abszolút szám	Nők %
15 év alatt	400	55
15-29	310	65
30-44	280	60
45-59	320	67
60-74	290	70
75 és felette	80	65

A civil egyesületek 5675 főt számlálnak, és mivel pályázatokon keresztül az önkormányzat is támogatja őket, érdemes megvizsgálni összetételüket. Férfiak csaknem kétszer többen vesznek részt benne, mint nők, 65% és 35% az arányuk. Konkrét összeget a Csepel Sziget Baráti Társaságról ismerünk, ami pedig 250 ezer forint. A társasági tevékenységben 81 fő vesz részt, közülük 49 nő van, így itt a női támogatottság nagyobb.

*A részvétel és a támogatási összeg nemenkénti eloszlása
a Csepel Sziget Baráti Társaságban, 2009*

Támogatási összeg, Ft	Fejenkénti támogatás	Eloszlási százalékok		Támogatás nemenkénti eloszlása, Ft	
		Nő	Férfi	Nő	Férfi
250.000	Támogatási összeg/ Részrtvevő szám = 3086 Ft	60	40	150.000	100.000

7. Nemekre érzékeny önkormányzati lépések⁷

Az önkormányzat vezetése fogékonyan reagált a kismamák ismételt kérésére, és rendelet formájában, valamint pénzügyi fedezetet biztosítva, intézkedéseket hoztak tisztább – dohányzásmentes és kutyamentes –, a gyermekek igényeit jobban kielégítő, és az EU szabványoknak is megfelelő játszóterek létrehozására, valamint a gyermekek életkora alapján differenciált funkciójú játékok elhelyezésére. A lakosság figyelmét rádión, televízió keresztül hívták fel, és tiltó táblák kihelyezésére is sor került. A közparkok is magasabb higiéniai igények szerint kerülnek átalakításra.

A Nagycsaládosok Városi Szervezete aktív tevékenységének segítségével az anyák és gyermekek napközbeni együttlétének támogatása céljából 1,5 milliós értékben különálló épületet és annak felújítását biztosították. A fiatal gyermekes párok nagy számából következően új óvoda létesítésére került sor, a szülők a képviselőkön keresztül adtak nyomatékot sürgető igényüknek. Egy vállalkozóval kötött szerződés alapján 350 millió Ft-ért 100 férőhelyes óvodát építtettek fel, aminek a bérleti, fenntartási költségét az önkormányzat fedezi.

Az iskolába, óvodába járás megkönnyítése érdekében alacsony padlójú busz került beállításra a helyi busztársasággal való sikeres együttműködés eredményeképpen, és a hozzá szükséges járdaszívet az Önkormányzat három millió forintért biztosította. Ezzel az intézkedésével az önkormányzat szintén a szülők és gyermekek speciális helyzetére reagált megfelelően.

A Pénzügyi osztály munkatársai támogatják az ilyen és ehhez hasonló, a nemek élethelyzetére, szükségleteire való nagyobb fokú odafigyelést a döntés előkészítés során. E szemlélet alkalmazásának a beépítése azonban időt igényel.

⁷ Fodor Antalné dr. alpolgármester értékelése alapján készült, miután részt vett az UNIFEM Magyar Nemzeti Bizottságának létrejöttét kísérő konferencián 2009 januárjában. A tanácskozáson több, a nemek helyzetére fogékony költségvetési lépést ismertettek az osztrák példák alapján.

Kispest, Budapest XIX. kerülete

1. Népesedési adatok

Kispest Budapest XIX. kerülete. Összesen 60 ezer állandó lakosa van.⁸ A kerület nemek szerinti összetétele: Férfi: 28 052 fő (46%), Nő: 33 021 fő (54%). Mindkét nem esetében a hajadonok és nőtlenek jelentik a legnépesebb kategóriát, utánuk következnek a házasok.

	Hajadon, nőtlen	Házás	Özvegy	Elvált	Nem ismert
Férfi	13 418	11 150	796	2 452	236
Nő	12 298	11 965	4 173	4 438	147

A lakosság korcsoportonkénti elemzése követi azt a trendet, amelyet az egész magyar lakosság mutat: kiegyensúlyozott nemi arányok a középkorú korosztályig, majd pedig a 40 évesektől kezdődően jelentős nőtöbblet alakul ki.

Lakosság megoszlása korcsoportok és nemek szerint⁹, 2001

Korcsoport	Összes	Férfi	Nő	1000 férfira jutó nő	Férfi:nő arány
0-14	8 262	4 168	4 094	982	50:50
15-39	23 244	11 612	11 632	1 002	50:50
40-59	19 957	8 944	11 013	1 231	45:55
60- X	12 347	4 635	7 712	1 664	38:62
összesen	63 810	29 359	34 451	1 173	46:54

Nem állnak rendelkezésre adatok, amelyek a kerület egyes részeire bontva tájékoztatnának a lakosság életkor és nemek szerinti megoszlásáról. Pedig ez elengedhetetlen lenne ahhoz, hogy megnézzük, hogy az átlagosnál

8 Ahol másként nem jelöljük, ott az adatok forrása a Kispesti Polgármesteri Hivatal.

9 http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/prnt01_1_0-19.html

több kisgyermekes család által lakott részekben arányosan elérhető-e például a gyermek- és oktatási intézmények, sport- és művelődési lehetőségek. Ez annál is érdekesebb, mivel a polgármesteri programban külön kiemelik a négy városrészt, hogy az ott élő felelősök koordinálják a területi programokat. Ilyen területi programok csak akkor működhetnek hatékonyan, ha ismerik az ott élő lakosság sajátosságait, összetételét, speciális igényeit.

2. A Polgármesteri Hivatal

A szervezetre vonatkozóan egyrészt megnézhetjük, hogy milyen részlegeknél vezetők a nők és a férfiak, illetve a vezetői pozícióba kerülés esélyét az összes hivatali foglalkoztatotthoz viszonyítva. Jelen esetben egy lapos hierarchiát láthatunk, ahol nincsen sok szervezeti szint. Az összes alkalmazott 82%-a nő, és a vezetők között is relatíve sokan vannak, de nem éri el a teljes populáción belüli arányt, hanem 71% az arányuk (21 vezető közül 16 nő). A legtöbb nő a pénzügyi és gazdasági, az ügyviteli, a szociális és gyermekvédelmi területen és az okmányirodán dolgozik beosztottként, míg a férfiak a gondnokságon, a városüzemeltetésen, a polgármesteri irodán, és a vagyongazdálkodáson. A kerületben a polgármester és a jegyző is férfi.

Az önkormányzatnál szinte kizárólag a teljes munkaidőben való foglalkoztatás a jellemző. Férfiak egyáltalán nem voltak részmunkaidőn 2009-ben, a nők közül is mindössze 4 fő (2%).

Az önkormányzatnál dolgozó nők esetében, csaknem 2/3-nál a középfokú iskolai végzettség a leggyakoribb, ami összhangban is van az elvégzendő adminisztratív feladatokkal. További 35% pedig felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A férfiak esetében ennek a fordítottja rajzolódik ki: 37%-nak van középfokú, 63%-nak pedig felsőfokú végzettsége.

A 2009-es évben 63 nő (a foglalkoztatott nők 36%-a) és 11 férfi (a foglalkoztatott férfiak 29%-a) vett részt szakmai továbbképzésen, további 5 nő pedig olyan képzésen, amely a szociális kompetenciát fejleszti. Egy női alkalmazottra átlagosan 0,7 nap továbbképzés jutott, a férfiak esetében ez

a szám 0,97 nap. A férfiak tehát kevesebben, de több (hosszabb) képzésen vettek részt. Ennek több összetevője is lehet, mint például az iskolai végzettség vagy a betöltött pozíció. Következésképpen viszont láthatjuk, hogy noha abszolút számban több nő vesz részt a továbbképzésekben, és abszolút többet költ az önkormányzat a nők képzésére, de ha a szervezeten belüli arányokat is figyelembe vesszük, akkor a férfiak kevesebben, de több továbbképzési napot, és nagyobb értékben kaptak az önkormányzattól. Egy női alkalmazottra átlagosan 4 783 Ft, egy férfira pedig 8 952 Ft, azaz csaknem kétszer akkora összeg jutott a továbbképzési pénzekből.

Ha csak azokat nézzük, akik a képzésekben részt vettek, akkor az önkormányzat számításai szerint a nők esetében 22 854 Ft/fő, a férfiak esetében pedig 48 601 Ft/fő volt a képzési költség. Ebben az esetben tehát több mint kétszeres az eltérés a férfiak előnyére.

Az életkor szerinti összetételt tekintve a nők legnagyobb része (31%) az 51-55 éves korcsoportba esik, ezután az 56-60 (16%), majd a 46-50 (15 %) évesek következnek. A férfiak eloszlása ettől valamelyest eltér: 46-50 évesek, 51-55 évesek egyforma arányban vannak jelen (24%-24%). A nők tehát átlagosan kicsit idősebbek, mint a férfiak.

A szervezetben eltöltött idő szempontjából mindkét nemnél azok vannak a legtöbben, akik 6-10 éve dolgoznak itt (nők 23%, férfiak 29%), de a második legjelentősebb sokaság a maximum 2 éve itt dolgozók csoportja (nők és férfiak egyaránt 23%-a). A többi korcsoportot tekintve ismét azt láthatjuk, hogy a nők többsége több, szervezetben eltöltött évvel bír, míg a férfiaknál a viszonylag rövidebb itteni tapasztalat a jellemző.

A szervezetben dolgozó férfiak és nők családi állapot szerinti összetétele markánsan eltér egymástól: a nők 61%-a férjezett, 22%-a elvált, 13%-a hajadon, a férfiaknál a házások aránya 74%, mindössze 3% elvált, ugyanakkor 18% egyedülálló. Ez egy erősen aszimmetrikus helyzetet ír le, amelyek alapján eltérő lehetőségek adódhatnak, illetve eltérő igények fogalmazódhatnak meg.

A családi állapot szerinti különbségekből egyenesen levezethető, hogy az átlagos gyermekszám is eltér a két nem esetében: a nők esetében a leggyakoribb, hogy egy gyermekük van (37%), és 33%-nak nincsen gyermeke, addig a férfiak 37%-nak nincsen gyermeke, és 34%-nak van egy gyermeke. Két gyermeke van a nők 27%-nak, és a férfiak 18%-ának. Ez azt is jelentheti, hogy a nők között arányaikat tekintve gyakrabban vannak gyermeküket egyedül nevelő anyák, akiknek feladatai és lehetőségei, a szervezettel kapcsolatos elvárásai szintén különbözhetnek a férfi kollégák esetében tapasztaltaktól.

A vizsgált önkormányzatra az volt jellemző, hogy míg a női munkatársak létszáma 9 fővel növekedett, addig a férfiaké egy fővel csökkent. Ez a változás nem csak abszolút, de relatív értékben is a nők esetében volt jelentősebb.

A teljesítményértékelésből származó személyi adatokat beosztási szintek szerint nem kaptunk.

3. A Képviselőtestület

A Hivatalt 81%-os női többség jellemzi, de még ennél is nagyobb a képviselőtestületen belül a férfiak aránya, akik a képviselői helyek 85%-át foglalják el (26-ból 22 férfi). A bizottsági elnökök között pedig már 90%-os a férfi többség.

4. A költségvetés

A terület képviselőtestületének döntése értelmében a 2009. évre tervezett éves bevétele 11,3 milliárd Ft, a tervezett kiadás pedig 11,6 milliárd Ft volt. Az önkormányzati költségvetés fő tételei a következő csoportosításban találhatók:

1. Szabályozott bevételek
2. Polgármesteri Hivatal saját bevételei
3. Polgármesteri Hivatal működési kiadásai
4. Kisebbségi Önkormányzatok
5. Fejlesztési bevételek

6. Fejlesztési kiadások
7. Az önállóan gazdálkodó intézmények
8. Részben önállóan gazdálkodó intézmények

A bevételek legnagyobb része (65%) az első kategóriába (szabályozott bevételek) tartozik, míg a kiadásoknál az önállóan és részben önállóan gazdálkodó intézményekre jut a legnagyobb rész: 59%.

Az önállóan gazdálkodó intézmények körébe tartoznak például a bölcsődék (6 bölcsőde = 400 ellátott); óvodák (12 óvoda=1767 ellátott); iskolák (9 iskola=3494 iskolás); Deák Klub; Családi Könyvtár, Foglalkozás-egészségügyi ellátás; Diáksport; nevelési tanácsadó, Wekerlei gyermekház; zeneiskola, gimnázium, napközis tábor, Gazdasági Ellátó Szervezet (GESZ). A részben önállóan gazdálkodó intézmények (gondozószolgálat, családsegítő szolgálat, Kaszinó, Helytörténeti Gyűjtemény, kiállítóterem).

A kerület fejlesztési prioritásai

A helyi fejlesztési prioritások legjobban egyrészt a költségvetés adataiból derülnek ki, másrészt pedig abból, hogy a kerületi honlapon, illetve a polgármesteri programban milyen területeket hangsúlyoznak a legjobban.

A 2006-os polgármesteri program gyakorlatilag minden területet lefed: településfejlesztés, költségvetési egyensúly, szociális védőháló, közterületi rend és tisztaság, egészségügy, oktatás és nevelés, közlekedési zajproblémák, kommunikáció a lakossággal, sport és rekreáció, kultúra, a Hivatal fejlesztése. A fent említett témák közül a sport és rekreáció, illetve a kultúra került közelebbi vizsgálatra. Kiemelt prioritást élvez a kispesti fejlesztésekben a Zöldprogram. Ennek kapcsán a mellékletben példát hozunk arra, hogy milyen a nemekre nem érzékeny költségvetési tervezés. (Lásd IV. 2. melléklet)

Sport

Sportpálya üzemeltetés (KAC)	27 m Ft
Kispesti Uszoda üzemeltetése (116,4 m Ft saját bevétel)	57 m Ft
U19 Alapítvány (Kispesti Gyerme és Utánpótlás Sportért Közalapítvány)	17 m Ft
Tábori támogatás rendszer	9,5 m Ft
Sportcélú támogatási rendszer működtetése	6 m Ft
Költségvetési egyenleg	116,5 m Ft

A felsorolt kiadási tételek közül összesen három tevékenységet veszünk elemzés alá: Kispesti Atlétikai Club (KAC), Kispesti Uszoda, Kispesti Gyerme
kés Utánpótlás Sportért Közalapítvány (a finanszírozás 87%-a). Az adatok egyhetes igénybevételt mutatnak.

Terület	Foglalkoztatottak (nők százaléka)			A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		
		Abszolút szám	Nők %		Abszolút szám	Nők %
Kispesti Atlétikai Club (KAC)	Tiszttségviselők	2 fő	0	15 év alatt	49 fő	55
	Takarítók	1 fő	100	15-29	51 fő	70
	Karbantartók	1 fő	0	30-44	22 fő	36
	Edzők	7 fő	14	45-59	14 fő	21
				60-74	2 fő	0
				75 és felette	-	-
Kispesti Uszoda a. Medencék	Tisztőségviselők	3 fő	33	15 év alatt	429 fő	41
	Titkárság	2 fő	100	15-29	384 fő	51
	Takarítók	7 fő	57	30-44	1311 fő	49
	Karbantartók	5 fő	0	45-59	583 fő	43
	Edzők	5 fő	40	60-74	376 fő	39
				75 és felette	31 fő	32

Terület	Foglalkoztatottak (nők százaléka)			A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		
			Abszolút szám	Nők %	Abszolút szám	Nők %
b. Szauna	(alkalmazottak: ld. fenn)			15 év alatt	95 fő	48
				15-29	276 fő	29
				30-44	1023 fő	49
				45-59	470 fő	38
				60-74	262 fő	26
				75 és felette	21 fő	23
Kispesti Gyermekek és Utánpótlás	Tisztségviselők	1 fő	0%	15 év alatt	80 fő	0
Sportért Közalapítvány U19 (labdarúgás)	Titkárság	1 fő	100%	15-29	80 fő	0
				30-44	-	-
				45-59	-	-
				60-74	-	-
				75 és felette	-	-
Díjak, kitüntetések	-			15 év alatt	-	-
				15-29	-	-
				30-44	1 fő	0
				45-59	6 fő	0
				60-74	4 fő	0
				75 és felette	3 fő	0

Kispesti Atlétikai Club (KAC)

Igénybevevők:

A sportolási lehetőséget alapvetően két korosztály veszi igénybe: a 15 év alattiak és a 15-29 évesek. Ez a két korcsoport adja az összes igénybevevő 72%-át. A KAC-ban elsősorban négyféle sportot gyakorolhatnak: kézilabda, tenisz, judo, atlétika. Ezeknek a nemekre semleges jellege miatt, kiegyensúlyozott a nemek részvétele az igénybevevők között. A két fiatal sportoló korosztály 63%-a, az összes igénybevevő 54%-a nő. A Kispesti AC Női Kézilabda csapata fenntartja ezt az egyensúlyt. (Látványosan nem vesznek részt az atlétikai klub munkájában sportolóként a 29 év felettek, különösen, ha nők.)

Foglalkoztatottak, tisztségviselők:

A nemek szerinti szegregáció köszön vissza: a klub vezetői, tisztségviselői, a karbantartók és a edzők (egy kivétellel) férfiak, a takarító pedig nő.

Kispesti Uszoda

Igénybevevők:

Az úszómedencéket legnagyobb gyakorisággal a 30-44 éves korosztály veszi igénybe (42%), amelyen belül a nők 49%-os, férfiak 51%-os részvétele volt jellemző az adatgyűjtési időszakban, a második leggyakoribb látogató pedig a 45-59 évesek csoportja volt, amelyen belül a nők már csak 43%-ban voltak jelen. Az életkor előre haladtával jelentősen csökken a szolgáltatást igénybe vevők száma, és közöttük látványosan esik a nők jelenléte (miközben demográfiailag a lakosság egyre nagyobb arányát alkotják). Míg a 15-44 éveseknél kiegyensúlyozott a nemek aránya, addig az összes uszodalátogató között 46%-os a nők, 54%-os a férfiak jelenléte.

Adataink azt mutatják, hogy a szauna használat egyértelműen a férfiakhoz áll közelebb: minden korcsoportban többen használják, és a 30-44 évesektől eltekintve – akik nem mellékesen a legfőbb szauna használók – ezek igen jelentős különbséget jelentenek. Az összes szauna használó 41%-a nő, 59%-a férfi (azaz a 18 százalékpontos különbség van a két nem előfordulása között).

Foglalkoztatottak:

Az uszoda három vezető tisztségviselője közül kettő férfi, ők adják az edzők 60%-át, illetve az összes karbantartót. A titkárságon kizárólag nők dolgoznak (2 fő), illetve a takarítók között többségben vannak. Így a felsorolt pozíciók összesen 41%-át töltik be nők.

Kispesti Gyermekek és Utánpótlás Sportért Közalapítvány (U19 Alapítvány)

A futball utánpótlás nevelésére létrehozott alapítvány csak férfiaktól és fiúktól áll. (Az alapítvány elnöke a polgármester.) Itt tehát világosan tetten érhető, hogy az egyik nem érdeklődésének megfelelő programra pénzt biztosít az önkormányzat, miközben a lányok speciális sportolási igényével kapcsolatban igényfelmérés, se támogatás nyomait nem láthatjuk.

A titkárságon egy nő dolgozik.

Művelődés

Rendezvények bonyolítása (KMO)	22,5 m Ft
Kaszinó rendezvények bonyolítása (KMO) (saját bevétel: 1,5 mFt)	5,95 m Ft
Helytörténeti Gyűjtemény (KMO)	10,1 m Ft
Nagy Balogh Kiállítóterem (KMO)	4,8 m Ft
Civil szervezetek támogatási rendszerének működtetése	6 m Ft
Közművelődési pályázatok	5 m Ft
Alapítványok támogatása	5,7 m Ft
Testvérvárosi kapcsolatok	8,8 m Ft
Költségvetési egyenleg:	68,85 m Ft

Közüktatási ágazatból

Kerületi ingyenes angol, informatika tanfolyam (iskolák, GESZ)	5 m Ft
---	--------

A közművelődés, iskolarendszeren kívüli oktatás területéből is néhány részt választottunk ki: elsősorban a Kispesti Munkásotthont, illetve kiegészítő jelleggel a kerület által meghirdetett angol és informatikai tanfolyamot. A Wekerle Gyerekház jelenleg átalakítás alatt van, bár programjai más-
hol működnek, ezekről nem kaptunk adatokat. A könyvtár a FSZEK fiókin-
tézmenye, ezért nem vizsgáltuk.

Terület	Foglalkoztatottak (nők százaléka)		A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)			
		Abszolút	Nők %		Abszolút	Nők %
		szám			szám	
Kispesti Munkás- otthon Művelődési Ház (KMO) = Helytörténeti gyűjtemény	Titkárság	1 fő	100	15 év alatt	10	80
	Takarítók	-		15-29	396	70
	Karbantartók	-		30-44	390	75
	Szakalkal- mazott	6 fő	100	45-59	290	50
				60-74	80	80
Kispesti Kaszinó (Civil szervezetek, klubok telephelye)				75 és felette	-	-
	Gondnok	2 fő	0	15 év alatt	-	
				15-29	-	
				30-44	-	
				45-59	-	
				60-74	374	60
Kerületi ingyenes angol tanfolyam				75 és felette	-	-
	Titkárság	6 fő	83	15 év alatt	Kb. 800 fő	70
	Oktatók			15-29	35-50 év	
				30-44	közötti	
				45-59	korosztály	
				60-74		
Kerületi informatikai tanfolyam				75 és felette		
	Oktatók	14 fő	50	15 év alatt	Több ezer	95
				15-29	(kerületi	(becslés)
				30-44	becslés)	
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Igénybevevői elemzés

A közművelődés területére irányított abszolút költségvetési források sokkal kisebbek, mint amit a sport területén láthattunk, ugyanakkor a szolgáltatás igénybevételeéről rendelkezésre álló adatok sokkal szűkebb körre vonatkoznak, ezért nem tehetünk általános érvényű kijelentéseket.

A **Kispesti Kaszinó** civilszervezeteinek programjaira az adatok szerint 374 fő járt, akik mindannyian a 60-74 éves korosztályba tartoztak, és egyértelmű női dominancia (60%) jellemezte a részvételt, de ez ebben a korcsoportban arányos a terület egészében tapasztalható férfi-nő megoszlással. (Az önkormányzat hivatalos honlapja szerint 20 civil szervezet működik a Kaszinóban.)

A KMO-n belül csak a **Helytörténeti gyűjteményre** vonatkozóan kaptunk adatokat. Ezt egyértelműen több nő, mint férfi látogatja: a 45-59 évesektől eltekintve mindenhol 70% feletti ez az arány. A gyerekek esetében – ahol az igénybevétel is magas – különösen szembetűnő ez az arány, amelynek speciális okait egyelőre nem ismerjük (pl. van-e a lányok érdeklődéséhez közelebb álló kulturális program). Bár a KMO jelentős számú felnőtt és gyermekprogramot szervez (színházi előadások, táncház), továbbá klubokat is működtet, ezeknek a látogatottságáról nem kaptunk adatokat, így csak erről a szűk szegmensről tudunk beszámolni.

Foglalkoztatottak

A Helytörténeti gyűjteményben kizárólag nők dolgoznak, míg a Kispesti Kaszinóban két férfi alkalmazott (gondnok) van. Ez ismét a szokásos szegregációt tükrözi.

A közoktatáshoz tartozik ugyan, de fontosnak tartottuk kiemelni a terület által négy éve beindított **ingyenes angol tanfolyamot**, és a nyugdíjasok számára szervezett – szintén ingyenes – informatikai tanfolyamot. Ezek iránt folyamatos az érdeklődés, és van aki többször is elvégzi például a nyelvtanfolyamot, amelynek egymásra épülő szintjei vannak. Becslések szerint a középkorú nők adják az angol iránt érdeklődők többségét. A nyelvtanárok között túlnyomó többségben nőket találunk (összesen egy férfi tanár van).

A kerületi **ingyenes informatika tanfolyam** a nyugdíjas korosztályt célozza meg, de ebben az esetben még inkább a becslésre kell hagyatkoznunk. Az önkormányzat információi szerint óriási az érdeklődés, minden évben ezres nagyságrendű, és a résztvevők túlnyomó többségét nők adják. (Ez a női többség még akkor is megmarad, ha figyelembe vesszük a korosztály demográfiai összetételét.) Az oktatók között ugyanakkor kiegyensúlyozott a két nem jelenléte, mivel ugyanannyi férfi, mint női tanár tanít a tanfolyamon.

1. Népesedési adatok

E vidéki nagyváros állandó népességének – mely meghaladja a 150.000 főt – 54%-a nő. A fiatalabb korosztályokban a nemi arányok kiegyensúlyozottabbak (a 15 évnél fiatalabbak 49%-a lány), majd az életkor növekedésével egyre magasabb a nők aránya, a 75 éves és idősebb korosztályokban 68%. Ez következik a nők magasabb várható élettartamából. (Ha az országos 2008. január 1-jei adatokat tekintjük, hasonló tendenciát látunk.)

*A város állandó népességének megoszlása kor szerint,
a nők aránya az egyes korcsoportokban*

	15 év alatt	15-29 év	30-44 év	45-59 év	60-74 év	75 és felette	Össze- sen
Város állandó lakosságának megoszlása kor szerint	14%	19%	24%	20%	16%	7%	100%
A nők aránya az egyes életkori csoportokban	49%	50%	51%	55%	59%	68%	54%

Ha a népséget az egyes városrészek szerint vizsgáljuk, találunk olyan területeket, melyekre inkább az előregedés jellemző (pl. a belváros, ahol a 15 év alattiak aránya 11%, míg a 60. életévüket betöltöttéké 29%), míg máshol (pl. egyes kertvárosi és lakótelepi részekben) nagyobb a fiatalok és/vagy a középkorosztály aránya.

A 16 városrészből négyben a nők aránya 55-56%. Ezek azok a városrészek, ahol magas az idősek vagy a középkorosztály arány (pl. belváros, egyes lakótelepek). Ötben 51-52%: ezek mindegyike külső részekben lévő terület, jellemzően a városhoz csatolt települések. Elképzelhető, hogy a kisgyermekesek egy része kiköltözik e falusias jellegű családi házas környezet-

be, ugyanakkor a fiatalok (15 év alattiak) aránya e városrészekben nem magasabb a városi átlagnál (14%). Hét városrészben a nők aránya megegyezik a város egészében tapasztalható 53-54%-os aránnyal.

A városi valamint az országos népességadatok összevetése

	15 év alatt	15-59 év	60 év és felette	Összesen
Népesség megoszlása (országos adat) 2008. január 1.	15%	63%	22%	100%
Nők aránya az egyes korcsoportokban (országos adat)	49%	50%	61%	53%
A város állandó népességének megoszlása	14%	63%	23%	100%
Nők aránya az egyes korcsoportokban (városi adat)	49%	52%	62%	54%

2. A városvezetés és a Polgármesteri Hivatal

A város vezetése

A városvezetést, a képviselőtestületet, valamint a képviselőtestület munkáját segítő bizottságokat erős férfidominancia jellemzi.

A város politikai vezetésében – értve ezalatt a polgármestert és az alpolgármestereket – kizárólag férfiakat találunk. A jegyző férfi, az aljegyző nő. A város képviselőtestületében a nők aránya 9%, míg a bizottsági munkában résztvevők közt (ez 72 fő) 13%.

A képviselőtestület munkáját 10 bizottság segíti, melyeknek vannak képviselő és nem képviselő tagjai is. A 10 bizottságból 9-ben férfi az elnök (1-ben – ez az egészségügyi bizottság – nő, ennek a bizottságnak ő az egyetlen nő tagja), 7-ben az alelnök is férfi (1-ben nő, ez az oktatási bizottság), 2 bizottságban pedig nincs alelnök. A 10 bizottságból 5-ben kizárólag férfiak vannak. Az az öt bizottság, ahol nőket is találunk, a következő: oktatási (a nők aránya 50%), kulturális (nők aránya 25%), jogi, egészségügyi valamint ifjúsági bizottság (utóbbiakban a nők aránya 13-13%, ami 1-1 nőt jelent). A bizottság elnöke csak képviselő lehet, tagjainak több mint fele szintén, de a bizottságoknak lehetnek nem képviselő tagjai is. Ha a bizottságoknak csak a tagságát vizsgáljuk – elnök és alelnök nélkül –, akkor az 54 tagból 30 képviselő, ebből 4 nő, a 24 fő nem képviselő tagból pedig 3 nő.

A Hivatal

A Hivatalt nőtöbbség jellemzi: háromszor annyi nő dolgozik a szervezetben, mint férfi. A statisztikai állományi létszám 515 fő, 74%-uk nő. A munkajogi létszám 523 fő köztisztviselő, 78%-uk nő. 6 fő dolgozik részmunkaidőben, közülük 4 nő. Az iroda- és osztályvezetők között a nők aránya alacsonyabb, mint a Hivatal egészében. A 16 vezető (osztály- és irodavezetők, valamint a jegyző és aljegyző) 56%-a nő. A munkaviszonyban foglalkoztatottak közt ugyanakkor zömében férfiakat találunk, a 21 ember harmada nő. A nők aránya a legmagasabb (85%-ot meghaladó) a szociális, az okmány, az oktatási-kulturális-sport, a közigazgatási, valamint az általános igazgatási irodán. Arányuk 60% alatt marad a városüzemeltetési, a jegyzői, az építési irodán, a belső ellenőrzési és a személyzeti osztályon.

A nők 41%-ának van közép-, 59%-ának pedig felsőfokú végzettsége. A férfiak közt nagyobb a felsőfokú végzettségűek aránya: 75%-uknak van egyetemi vagy főiskolai végzettsége.

A legtöbbben 6-10 éve dolgoznak az önkormányzatnál (37%), a kevesebb, mint 6 év itt dolgozók alkotják a második legnagyobb csoportot 25%-kal. A férfiak közt magasabb a rövidebb szervezeti tapasztalattal bírók aránya: csaknem 40%-uk maximum 5 éve tagja a Hivatalnak, míg a nők esetén ez az arány 22%. A több mint 20 éve itt dolgozók aránya a két nem esetén közel azonos (10-11%). A férfiak átlagosan 9, a nők 11 éve dolgoznak a szervezetben.

Év	Nő	Férfi	Összesen
0-5 év	22%	38%	25%
6-10 év	38%	35%	37%
11-15 év	13%	11%	13%
16-20 év	17%	6%	14%
21-25 év	4%	5%	4%
26-30 év	3%	4%	3%
31-35 év	2%	2%	2%
36-40 év	1%	0%	1%
Összesen	100%	100%	100%

A fluktuáció – melyet a belépők és kilépők összegének statisztikai állományi létszámhoz való viszonyaként számolunk – 2009-ben a férfiaknál 38, a nőknél 18%-os volt.

A Hivatal dolgozói közül 2009-ben 120 fő vett részt továbbképzésen. A női és férfi foglalkoztatottak közül egyaránt 23%. A férfiak valamivel nagyobb arányban vettek részt olyan képzésen, ami költségtérítéses volt: a férfiak 46, a nők 43%-a.

3. Sport/fürdő terület

A város külön szervezetet hozott létre a sportlétesítmények üzemeltetésére és a városi sportélet szervezésére. A szervezet 15 sportlétesítményt (labdarúgó pályák, sportpályák, sportcsarnok, uszoda, stadionok, vízitelep stb.) valamint két fürdőt üzemeltet. Az önkormányzat támogatja a szervezet működését. 2009-es adatok erről nem állnak rendelkezésre, a 2008. évi beszámoló szerint a bevételek 48%-át önkormányzati támogatás adta.

Foglalkoztatás

A szervezet 197 főt foglalkoztat, 43%-uk nő. A foglalkoztatottak ötöde dolgozik részmunkaidőben, 73%-uk nő. Ha szervezeti szintenként vizsgáljuk a nemek arányát, azt találjuk, hogy 7 fős vezetésből 3 nő. A létesítményvezetők azonban valamennyien férfiak, így a vezetők között összesen 21% a nők aránya. Az adminisztrációban csak nők, a műszaki területen csak férfiak dolgoznak. A gyógyászat területén (ami csak a fürdőben van) 73% a nők aránya, míg a takarítók, karbantartók többsége férfi (a nők aránya itt 32%).

A legnagyobb egység a fürdő, melynek látogatottságát vizsgáltuk. Az itt dolgozó 93 fő 70%-a nő. A vezetők közt arányuk 50% (1 nő és 1 férfi vezető van), a gyógyászati dolgozók között 73%, a takarítók, pénztárosok, karbantartók között 67%. A foglalkoztatottak 30%-a részmunkaidőben dolgozik, 75%-uk nő.

A fürdő látogatottsága

Minden egyes létesítmény látogatottságának felmérésére nem volt lehetőség, ezért az egyik fürdőt választottunk ki, melynek látogatottságát vizsgáltuk. A fürdő a szabadidős lehetőség mellett gyógyászati szolgáltatást is nyújt.

A gyógyászati adatok szerint a vizsgált héten a szolgáltatások harmadát (33%-át) vették igénybe férfiak, kétharmadát pedig nők. A vizsgált héten

(hétfőtől péntekig) valamivel több, mint 6000-szer vettek igénybe szolgáltatásokat. Mivel egy-egy személy többféle (akár 8) szolgáltatást is igénybe vehet, a látogatók száma ennél kevesebb. Az igénybevétel a hét egyes napjai közt hozzávetőlegesen egyenletesen oszlik meg, a nők és férfiak közt e tekintetben nincs különbség. A kor szerinti megoszlás azt mutatja, hogy a férfi igénybevevők csaknem ötöde 45 évesnél fiatalabb, míg a nőknél ez 15%. Az igénybevevők átlagéletkora ugyanakkor nem tér el, mindkét nemnél 56 év, a férfiak esetén nagyobb a szórás. A felhasználók 55%-a egy szolgáltatást vesz igénybe, 26%-a kétfélét, 11%-uk háromfélét, 8% pedig 4-8 félét. A férfiak átlagosan valamivel több szolgáltatást vesznek igénybe, köztük 51% az egy szolgáltatást igénybe vevők aránya, míg a nőknél ez 57%. Hogy kinek milyen gyógmódot írnak elő, az feltehetően a betegsége jellegétől függ, ami nemeként, életkoronként eltérhet, így vannak olyan szolgáltatások, melyeket inkább a nők, másokat inkább a férfiak vesznek igénybe. A három leggyakrabban igénybevett szolgáltatás a medencefürdő, a gyógy-masszázs és a vízi torna. Ezeken a férfiak aránya rendre 42%, 35%, 42%.

A gyógyászati szolgáltatásokat igénybe vevők kor szerinti megoszlása (%)

	0-29 év	30-44 év	45-59 év	60-74 év	75 és felette	Összesen
Nők megoszlása	5	10	46	34	5	100
Férfiak megoszlása	3	16	41	34	6	100

A nem gyógyászati szolgáltatások igénybevevőiről nincs pontos adat, csak a jegyeladások alapján lehet következtetni (van termál, wellness vagy kombinált jegy), de az ezeken belül igénybe vett szolgáltatásokat (pl. szauna, masszázs, szolárium), már nincs lehetőség nemek szerint követni. A fürdő töltet ki elégedettségi kérdőívet a vendégekkel, ez azonban nem kérdez a nemre, a kérdőívek kitöltése opcionális. 2009-ben egy szakdolgozat elkészítéséhez 101 kérdőívet töltettek ki: felét a gyógyászati, felét pedig a wellness/termál részlegen. Az első 51-50 betérőt kérdezték meg. A gyógyászatban készített kérdőív kitöltői között a nemek aránya 72-28% volt a nők javára, ami valamivel nagyobb nőbőbbséget jelez, mint a gyógyászati adatbázis.

A termál/wellness részleg igénybevevői közt e szerint a felmérés szerint 57% volt a nők aránya. Ez alapján feltételezhető, hogy a wellness/termál részleget nagyobb arányban veszik igénybe férfiak, mint a gyógyászatot, de messzemenő következtetéseket levonni a kérdőívek alapján nem lehet.

4. Művelődési terület

E vidéki nagyvárosban számtalan intézmény szolgálja ki a város lakóinak kulturális igényeit: ilyenek a színház, a múzeumok, az összművészeti központ, a kifejezetten a gyerekekre és a fiatalokra fókuszáló ifjúsági ház, gyermekház vagy a bábszínház. A kulturális palettának csak egy részét képezik tehát a művelődési házak, melyből a településen hét található. A művelődési házak mindegyike a külső városrészekben működik, hiszen a belvárosban koncentrálódik a többi kulturális intézmény, így szükség van azokra a kulturális központokra, melyek a helyi közösségeknek nyújtanak szolgáltatásokat. Minden művelődési háznak megvannak a maga specialitásai, amivel igyekszik a szűkebb és a tágabb közönséget kiszolgálni. A specialitások egy része a rendelkezésre álló infrastruktúra jellemzőiből is következik.

A hét művelődési házból egyet választottunk ki: azt, amelyik a legnagyobb alapterületű. Itt vizsgáltuk egyrészt a felhasználók körét (egy héten át az állandó és eseti programokon résztvevőket), emellett rákérdeztünk a 2009-es látogatottsági adatokra.

A művelődési ház látogatottságát alapvetően befolyásolja az alapterület (illetve a nagyrendezvények szervezésének lehetősége), valamint a nyitva tartás. Ebben az épületben két olyan helyiség is van, mely alkalmas 100-200 fős rendezvények befogadására, így itt tartják pl. a falukarácsonyt, koncerteket, de rendeznek nagyobb részvételi vagy helyigényű foglalkozásokat is (pl. pingpong). A kisebb helyiségekben éppúgy tarthatók sportfoglalkozások, mint klubok. A ház nem csupán kulturális, hanem egyéb közösségi igényeket is kiszolgál, így esküvőket, névnapokat, bálakat is szoktak tartani. Főként ez ad lehetőséget az intézménynek a saját bevétel termelésére, bár a kisebb termeket is lehetőség van bérbe venni. A művelődési ház egy héten

jellemzően 6 napot van nyitva: hétköznap reggel 8.00-tól este 20.00-ig, vasárnap pedig délután 14.00-tól 20.00-ig (állandó foglalkozások miatt). A nyitva tartást igazítják a bejelentkező csoportok igényeihez, így az esti 8-as zárás inkább hipotetikus, a rendezvények végétől függ: jelenleg egy héten kétszer-háromszor este 22.00-ig tartanak nyitva (egyes klubok csak kéthetente vannak). Szombaton van a legtöbb nagyobb rendezvény: kulturális program, bál, lakodalom, ezek zárórája bizonytalan, esetenként vasárnap reggelig tartanak. Az eseti jellegű családi programok gyakran esnek vasárnapra pl. falukarácsony, játszóház. Jellemzően délelőtt vannak a kisgyermekes szülőknek szóló foglalkozások (bár van egy délután is), a kora délutáni időszakban szokták tartani a nyugdíjasklubokat, 16.00-tól pedig az összes többi foglalkozást. A művelődési ház nyáron is nyitva tart, nincs nyári szünet. A művelődési ház mindkét nem képviselői számára egyaránt elérhető.

A programok

A művelődési háznak vannak **állandó heti programjai** (nyugdíjas klubok, házások klubja, baba-mama klub, hagyományörző együttes, tornák, pingpong stb.). Egy héten tizennyolcféle állandó foglalkozás közül választhattak az érdeklődők: ezek egy része kulturális – közösségépítő, másik része pedig sport jellegű. Éles határt nem minden esetben lehet húzni a kétféle tevékenység közé, hiszen egy kisbabás jóga legalább annyira szolgálja a szülők – és gyerekek – közti kapcsolatok építését, mint a testedzést, de ilyen pl. a társastánc is. Az állandó programok egy része terembérletes – ezek főként a sportfoglalkozások (torna, jóga), másik része pedig saját fenntartású csoport: elsősorban a klubok (baba-mama, házások, nyugdíjasok klubja), hagyományörzők, kézimunkakör, a sportfoglalkozások közül pedig a ping-pong.

Vannak **állandó - évente megrendezésre kerülő** - nagy rendezvények (pl. Falunapok, Tarhonyafesztivál, Búcsú) és vannak eseti jellegű kulturális és egyéb programok is (pl. népzenei koncertek).

A 2009-es évben 15 nagyobb kulturális rendezvény volt. A legtöbb látogatót a többnapos Falunapok valamint a Búcsú, illetve a Tarhonyafesztivál

vonzza (becsült látogatószám 2000-2000-1000 fő). Ezek minden évben megrendezésre kerülnek. A többi kisebb rendezvény becsült látogatószáma összesen 1000 fő volt. Az igénybevevőkről mélyebb adatok nem állnak rendelkezésre.

Ezek mellett rendszeresen tartanak itt bálakat (2009-ben 6 db pl. Házasok Bálja, Szilveszteri Bál), lakodalmakat (2009-ben 13 db), névnapokat, születésnapokat (3 db 2009-ben), esetenként pedig vállalati rendezvényeket (3 db 2009-ben), termékbemutatókat is. A résztvevők számáról itt csak hozzávetőleges információk vannak (a nagyterem fogadóképességéből becsülve).

Látogatottsági adatok

A művelődési házban nem volt még látogatottsági felmérés (2004-ben jelentősen átalakították). A kérdőíves lekérdezést részben az állandó heti programokra vonatkozóan készítettünk, amihez a művelődési ház munkatársaitól megkaptuk a heti órarendet, de az adott hétre meghirdetett eseti programokon is kérdőíveztünk (bár itt a nagy tömegű látogatottság miatt részletes megkérdezésre nem volt lehetőség). A felmérési hét csak hozzávetőleges információkat ad a látogatottságról és inkább alsó becslést jelent, mert a programok egy része éppen januárban indult; voltak látogatók, akik nem kívántak válaszolni a rövid kérdőívre; vannak 2 hetes gyakoriságú foglalkozások (pl. házasok klubja, fiatal nyugdíjasok klubja), melyek nem estek az adatfelvételi hétre; emellett a nyári hónapokra esik a turistalátogatások zöme, akik az állandó kiállításokat jönnek megtekinteni. Létszámban a nagyrendezvények vonzzák a tömegeket, de – főleg a szabadtéri eseményeknél – a látogatottság becslése nehézkes. A lekérdezést nehezítette, hogy a háznak több bejárata is van, egyes termek közvetlenül az udvarról is megközelíthetők.

A januári egy heti látogatottsági felmérés eredményei

A felmérési héten 349 fő látogatót vettünk számba. Ebből 109 főnél csak a nemi hovatartozást, a látogatási napot és a programot regisztráltuk, mert a nagy rendezvényen (kultúra napja alkalmából tartott koncerten) nem volt lehetőségünk kitölteni a kérdőívet. További 26 fő nem válaszolt a kérdéseinkre, így náluk szintén e három adatot regisztráltuk. Így 135 fő esetén csak korlátozottan állnak rendelkezésre adatok, míg 214 főnél teljes körű volt az adatfelvétel.

A látogatók 64%-a volt nő/lány. Azon 214 fő esetén, ahol tudtunk életkort regisztrálni 36% volt 15 év alatti, ebből 9% 5 évnél fiatalabb, akit a szülő (jellemzően az anya) valamilyen baba foglalkozásra hozott. A 15-59 évesek a válaszadók 47%-át tették ki, míg a 60 évnél idősebbek adták a látogatók 17%-át. A 83 fő életkort is megadó férfi/fiú 40%-a volt 15 év alatti (elsősorban sportprogramra jöttek, vagy a szülők hozták őket babaprogramra), 42%-a tartozott a 15-59 éves korosztályhoz, 18%-uk pedig 60 éves vagy idősebb volt. Ugyanezen arányok a nőknél/lányoknál rendre 33%, 50% és 17% voltak. Összességében a fiúk/férfiak között több a fiatal és kisebb a középkorosztály aránya, mint a nőknél.

Év	Nő (fő)	Férfi (fő)	Összesen (fő)
15 év alatt	44	33	77
15-59 év	65	35	100
60 év vagy idősebb	22	15	37
Összesen	131	83	214

Az adott héten 15 állandó rendezvényen, egy koncerten és további két eseti rendezvényen vehettek részt a látogatók. Ezeket bontottuk kulturális/közösségépítő (pl. nyugdíjas klub, néptáncosok, kézműves kör) illetve sport/egyéb rendezvényekre (jóga, torna, küzdősport, pingpong). A látogatók 64%-a vett részt kulturális, közösségi, míg 36%-a sport jellegű foglalkozáson. Míg a nőknek/lányoknak kétharmada választ kulturális jellegű programot, a fiúknál ez nem éri el a 60%-ot. Ha a kultúra napi koncertet nem

vesszük figyelembe, akkor hozzávetőlegesen a látogatók fele jön valamilyen kulturális eseményre: a férfiaknál ez 40%, a nőknél 52% (ld. a táblázatot).

*A nők és férfiak megoszlása a látogatott programok jellege szerint (%),
a pénteki nagyrendezvémmel együtt, illetve anélkül*

	Férfi/fiú (n=125)	Nő/lány (n=224)	Összesen (N=349)
Kulturális/közösségépítő (pénteki koncerttel együtt)	59	67	64
Sport/egyéb	41	33	36
Összesen	100	100	100

	Férfi/fiú (n=85)	Nő/lány (n=155)	Összesen (N=240)
Kulturális/közösségépítő (pénteki koncert nélkül)	40	52	48
Sport/egyéb	60	48	52
Összesen	100	100	100

A programok egy része – ahogy ez máshol is jellemző – nemi szempontból szegregált. 80%-ot meghaladó mértékben férfiak/fiúk által látogatott a küzdősport edzés és a pingpong (utóbbin a felmérési héten csak fiúk vettek részt), míg főleg nők, vagy csak nők által látogatott a kézimunka kör, a torna, a nyugdíjas klub¹⁰ és a babás foglalkozások¹¹. Vannak ugyanakkor olyan programok, amik nemi szempontból kiegyensúlyozottak. Ilyenek a táncegyüttesek foglalkozásai, a hagyományörzők, vagy a házások klubja (ez utóbbi a felmérés hetén nem volt), de ide sorolhatók az eseti kulturális és egyéb rendezvények.

10 Ez jelen esetben az idős nyugdíjas klubot jelenti. A fiatal nyugdíjasok a felmérési héten nem találkoztak a művelődési házban. Ott az életkorból adódóan kiegyenlítettebb lehet a nemek aránya.

11 Szinte kizárólag édesanyák hozzák ezekre a foglalkozásokra a gyerekeket. A gyermekek zöme (20-ból 14) lány. Ezen foglalkozások többsége délelőtt van, így általában az hozza a gyermeket, aki otthon marad vele, de a délutáni babafoglalkozáson is csak egy édesapa volt.

A látogatók legnagyobb része az esti programokra jön: ha a péntek esti koncerttel nem számolunk, akkor a látogatók 56%-a az esti órákban, 17-18 óra után kezdődő programokon vesz részt. A fiúknál ez 75%, a lányoknál pedig 45%: délelőtt vannak a zömében nők által látogatott babás foglalkozások, délután a szintén zömében nők által látogatott kézimunka kör, balett/tánc, illetve nyugdíjas klub. Az esti órákban vannak többek közt a sportfoglalkozások, melyeket nők-férfiak egyaránt látogatnak.

*A programokon való részvétel napszakok szerint nemenként (%),
a pénteki nagyrendezvémmel együtt, illetve anélkül*

	Férfi/fiú (n=125)	Nő/lány (n=224)	Összesen (N=349)
Délelőtti programok	11	16	14
Délutáni programok	6	22	16
Esti programok (a pénteki koncerttel együtt)	83	62	70
Összesen	100	100	100

	Férfi/fiú (n=85)	Nő/lány (n=155)	Összesen (N=240)
Délelőtti programok	17	23	21
Délutáni programok	8	32	23
Esti programok (a pénteki koncert nélkül)	75	45	56
Összesen	100	100	100

A lakóhelyre vonatkozó adatot 210 főtől tudtunk gyűjteni. 61%-uk azon városrészből érkezett, ahol maga a művelődési ház is található (falusias, a város többi részétől jól elkülönülő lakóövezet). A nők 60, a férfiak 63%-a érkezett az adott városrészből: utóbbiak közt több a fiatal, akik a közelből jönnek.

Foglalkoztatás és finanszírozás

A művelődési háznak 4 státusza van, 5 munkatárssal dolgozik: 3 fő (2 nő, 1 férfi) teljes állásban, 2 fő (1 nő, 1 férfi) részmunkaidőben. A vezető nő, a szakalkalmazott férfi. A gondnok, udvaros, takarító feladatokat 2 nő és 1 férfi látja el. A 4 státusszal ez a művelődési ház az egyike a legnagyobb létszámúaknak. A nyitva tartást is ezért tudják viszonylag rugalmasan megoldani.

A művelődési ház költségvetési szerv, összes kiadásának 76%-át önkormányzati támogatásból, a maradékot pedig saját bevételből fedezi.

5. Az önkormányzat költségvetési tételei

Az Önkormányzat 2009-ben 64,91 milliárd forintos bevételi és 64,93 milliárd forintos kiadási összeg alapján tervezte gazdálkodását. A bevételek 52%-át a működési bevételek, 31%-át a felhalmozási célú bevételek teszik ki. A további részt a különböző alapok és költségvetési szervek bevételei adják. A működési bevételek csaknem fele (46%-át) adókból, bírságokból származik. Ezek teszik ki a teljes bevétel valamivel kevesebb, mint negyedét.

Bevételek (mrd Ft)		Kiadások (mrd Ft)	
működési bevételek (pl. adók, támogatások)	33,56	működési kiadások	17,18
felhalmozási bevételek	20,25	felhalmozási kiadások	19,46
egyéb bevételek (alapok)	7,06	egyéb kiadások (pl. felújítás)	7,55
költségvetési szervek bevételei	4,04	költségvetési szervek kiadás	20,74
	64,91		64,93

A kultúra és sportélet működtetése, támogatása különböző jogcímenek jelenik meg a költségvetésben. Megtaláljuk a működési kiadásoknál (részint a városüzemeltetés, részint külön a kultúra, sport, vagy az egyéb feladatok területénél, ahol pl. a kiemelt sportegyesületek támogatása szerepel), a fel-

halmozási kiadásoknál, ahol a különböző tervezett beruházásokat találjuk (pl. új fedett uszoda építése, kulturális intézmények felújítása), a felújítási kiadásoknál, ahol – többek között – a meglévő létesítmények karbantartása szerepel. A művelődési házak és egyéb kulturális intézmények pedig a költségvetési szervek között vannak (az óvodákkal, általános iskolákkal együtt).

Javaslatok, ajánlások a kutatások alapján

A javaslatok megfogalmazása során ugyan nem lehet elvonatkoztatni attól, hogy mi jellemzi az adott társadalom nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdjét, mégis igyekezni kell megjeleníteni azokat a szempontokat, ami miatt elkerülhetetlen, hogy megjelenjen a nemekre érzékeny költségvetés gondolata, és továbblépjön a megvalósítás irányába. Továbbá lényeges, hogy a település-specifikus szempontokat vegyék figyelembe.

1. A nemekre érzékeny költségvetés összeállítás során elkerülhetetlen az igényfeltárás: ameddig nincsen arra vonatkozó adatfelvétel/vizsgálat, hogy a férfi és a női lakosság milyen típusú szolgáltatásokra tart igényt, addig nem lehet pontosan megtervezni a szolgáltatásokat. A nem-specifikus felmérés mellett az életkori dimenzió is meghatározó. Így például azok a települések, ahová nagyszámú fiatal családos költözik, nyilvánvalóan kitüntetett jelentőséggel bír a gyermekintézmények fejlesztése, a családbarát önkormányzat kialakítása. A nők, különösen a gyermeket nevelők munkaerő-piaci hátrányainak csökkentése lehetséges szolgáltatásbővítéssel, vagy szolgáltatásátvállalással. A helyi média és egyéb csatornák felhasználhatók a férfiak otthoni szerepvállalásának ösztönzésére, annak pozitív hatásainak bemutatására.
2. Statisztikai felmérés, adatgyűjtés a nemekre vonatkozóan, adatbázis ki-fejlesztése a költségvetést alátámasztó valamennyi adata annak érdekében, hogy a nemenként eltérő élethelyzetek, lehetőségek láthatóvá váljanak. Eleve úgy kell kialakítani az adattároló rendszereket, nyilvántartásokat, hogy azok képesek legyenek az adatok nemek szerinti nyilvántartására, ilyen bontásban kimutatások, jelentések készítésére (pl. beléptető rendszerek, munkaügyi nyilvántartások). Ahol nincs lehetőség ilyen kialakítani, ott érdemes felhasználói felméréseket készíteni úgy, hogy azok minél jobban tükrözzék a valós igénybevételt (kvantitatív vizsgálatok az adott költségvetési év különböző időszakaiban igazodva az igénybevételi időszakokhoz pl. nyári-téli látogatottság). Ha az egyes intézmények, szervezetek végeznek különböző felhasználá-

ló felméréseket – pl. elégedettségmérést, vagy a minőségbiztosítási rendszerekhez szükséges méréseket – a kérdőívekről ne hiányozzon a nemekre vonatkozó kérdés.

3. Támaszkodni kell a helyi civil csoportokra, elő kell segíteni az együttműködést, ösztönözni kell őket véleményformálásra és kikérni javaslataikat egy-egy döntés-előkészítéshez a politikaformálásnál. Kezdeményezőképeségük felhasználható lakossági felmérések lebonyolításához is.
4. Valósuljon meg a top-down folyamat, azaz a vezetés elkötelezettségét kell elsősorban megteremteni, de a tervezésbe az adminisztráció minden részét be kell vonni. A női és férfi igénybevevők (mint célcsoport) is vegyenek részt az intézkedések megtervezésében. A költségvetés-tervezési folyamat során figyelembe kell venni, hogy az intézkedések minden esetben nőket és férfiakat egyaránt érintenek, akiknek különböző igényeik vannak; szempontjaik azonos mértékű figyelembe vétele előnyökkel jár a helyi közösség számára.
5. A település nemek szerinti esélyegyenlőségi elképzelései akkor válnak hitelessé, ha a Polgármesteri Hivatal működésében is megjelennek: az azonos képviselő elősegítése a döntéshozó szinteken és a bizottságokban, a hivatali dolgozók nemek, beosztások szerinti összetétele, hozzájárulásuk a tréningekhez és előléptetésekhez, továbbá az élethelyzetükből eredő speciális helyzetek kezelése kiemelt fontossággal bírhat (ld. gyermeküket egyedül nevelő szülők, kisgyermeket vagy idős családtagot gondozó alkalmazott nagyobb igénye a rugalmasságra). A gyermekbarát önkormányzatok megvalósítása szintén javíthatja a kisgyermekes szülők hozzájárulását a hivatali szolgáltatásokhoz.

6. Ahhoz, hogy a költségvetés méltányos és igazságos legyen az adott önkormányzat területén lakó népesség különböző csoportjai számára, szükséges a kérdésben felelős döntéshozók továbbképzése. Az önkormányzat és a képviselőtestület tagjait motiválni kell a nemi esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek megszerzésére. A tréningen fel lehet használni a településről/önkormányzatról életkor és nemek szerint összegyűjtött adatokat.
7. A nemekre érzékeny költségvetés kialakítását érdemes olyan kutatásoknak megelőzni, amik feltárják az eddigi költségvetések e tekintetben gyenge pontjait. A teljes költségvetés átvizsgálása hosszú folyamat, ezért kiválasztható egy-egy kisebb részterület, amin az elemzések lefolytathatók. Érdemes több területről bevonni szakértőket (pl. pénzügyi, gazdasági szakembereket, szociológusokat, politikusokat, a hivatali adminisztrációban dolgozókat). A költségvetést a költségvetési év lezárása, a beszámoló elfogadása után tekintsük át, hiszen a tervek az év folyamán többször módosulhatnak, így év végén van lehetőség a tényadatok elemzésére.

III. JÓ GYAKORLATOK A TÁRSADALMI NEMEK MEGJELENÍTÉSÉRE ÖNKORMÁNYZATI SZINTŰ KÖLTSÉGVETÉSEKBEN (GENDER BUDGETING)

Bécs

A Bécsi Városháza vezetése már évek óta elkötelezett a nemek közötti esélyegyenlőség eszméjének. Kezdetben egy külön osztály (MA 57) foglalkozott a nők esélyegyenlőségének kérdésével, azonban 2000-től bevezették a gender mainstreaming elvét az egész önkormányzat működésében. A nemekre érzékeny költségvetési tervezés átkerült a pénzügyi osztályra (MA 5), hogy valóban minden területen, azaz horizontálisan megjelenhessen ez az elv. Nyilvánvalóvá vált, hogy a nemekre érzékeny költségvetés tervezéséhez szükséges alapadatok közül csak részben érhetők el megfelelőek. 2005-től kezdődően a pénzügyi szakértők a gender mainstreaming csoporttal együtt készítettek tervet arról, hogyan fogják fokozatosan bevezetni a nemekre érzékeny költségvetés elvét az önkormányzati tervezésben. A gender budgetinggel foglalkozó munkacsoport egy mintaterv kidolgozásával is foglalkozik, amelynél bevonják a kontrolling- és szerződésüggyekkel foglalkozó munkatársakat.

A kísérleti projektet Bécs 12. kerületében (Meidlingen) hajtották végre 2005-ben. Ez az elemzés megalapozta a főváros egészének pénzügyi politikáját. A kutatás során elemezték azokat a társadalmi-gazdasági adatokat, amelyek kerületi szinten rendelkezésre álltak a férfiak és nők élethelyzetére vonatkozóan, adatfelvétel zajlott a további alapadatok megszerzése érdekében, majd pedig egy nemekre vonatkozó igénybevevői elemzést végeztek minden, a kerület által irányítható ügyre vonatkozóan. A kísérleti projekt keretein belül több konkrét lépést is tettek, úgymint egy iskolaudvarnak a nemek szempontját figyelembevevő átépítése, egy városi közpark átalakítása, utcai átépítési tervek kidolgozása, a Polgármesteri Hivatal átalakítási tervei.

A kísérleti projekt során az alábbi területekre vonatkozóan végezték el az igénybevevők vizsgálatát: kulturális intézkedések, gyermekek napközije, zeneiskolák, nyugdíjasklubok, útépités (közlekedésszervezés, közlekedési eszközök, úttisztítás), közvilágítás, épületmenedzsment, park-, kertépítés és játszótérek, temetők, fürdők, lakossági tájékoztatás, iskolák, piacok, ifjúsági kulturális programok, nyilvános WC-k.

Lépések a nemi szempontok megjelenítésére a pénzügyi folyamatokban¹²

Célok	Kérdésfeltevések	Előfeltételek/ követelmények	Konkrét átalakítás a 12. kerületben
A nemek láthatóvá tétele	Milyen a férfiak és a nők társadalmi-gazdasági helyzete?	Nemek szerint bontott statisztikák	A 12. kerületben lakó nők és férfiak élethelyzetének leírása Igénybevevői és célcsoport-elemzés
A bevételeket és a kiadásokat megvizsgálni	Miként oszlanak meg a kiadások és a bevételek nőkre és férfiakra?	Nemek szerint bontott statisztikák, illetve hozzájuk rendelt kiadási statisztikák	A kiadásoknak, a teljesítmény céljainak és a célcsoportoknak a szembesítése Részletes bemutatás a következő mintaprojekteknel: - A Johann Hoffmann téri iskolaudvar átépítése - A Vierthalerpark és a Theodor Körner Park újjáépítése

¹² Gender Budgeting, Pilotbezirk, A kiadvány 11-13. oldala alapján <http://www.wien.gv.at/menschen/gendermainstreaming/beispiele/budgeting.html>

Célok	Kérdésfeltevések	Előfeltételek/ követelmények	Konkrét átalakítás a 12. kerületben
A nemekre gyakorolt hatás megbecslése (Gender impact assessment)	Kiinduló helyzet: a jelenlegi nemi viszonyok leírása Terv: a tervezett szándék elemzése Hatás: a potenciális hatás felbecslése	Adatok a fizetetlen munkáról (care-economy) – a nők és a férfiak nem fizetett munkájára gyakorolt hatások Tudatosítás a következő területeken: a nemekre jellemző normák és szerepek, illetve a politikának ezen normák megerősítésére és alátámasztására való hatása - hosszabb távú hatások a nemek közötti viszonyokra	Helyzetjelentés a fizetetlen házimunkára és a 12. kerületben lakó nők és férfiak társadalmi-gazdasági helyzetére vonatkozó összes rendelkezésre álló adat alapján Igénycsoportokra vonatkozó adatfelvétel Az IFES-vizsgálat kiértékelése „Bécsben élni” – a bécsiek elégedettsége városukkal Adatfelvétel, megbeszélés, helyszínbemutató

Célok	Kérdésfeltevések	Előfeltételek/ követelmények	Konkrét átalakítás a 12. kerületben
Gender Main-streaming – a szabályozási folyamatba való bevonás	Miként veszik figyelembe a nemet a politikai döntések megfogalmazásánál, és a döntések végrehajtásánál?	Top-down (felülről lefelé) stratégia Kooperáció az egész adminisztráción és a politikai folyamatokon belül Esélyegyenlőségi célmeghatározás és politikai vezérfonal	A kezdeményezés a kerület vezetőjétől, a pénzügyi bizottság vezetőjétől, és a pénzügyi bizottság több tanácsosától indult A pénzügyi bizottság 2004. februári határozata arról, hogy nemekre érvényes kerületi költségvetést készítsenek és használjanak, határozat szakértők bevonásáról Két információs rendezvény minden, az előljáráshoz tartozó illetékes és a pénzügyi bizottság kerületi tanácsosai részére A kiadások, a teljesítménycélok és a célcsoportok szembeállítása párhuzamosan zajlott a 2006-os javaslatok kidolgozásával Egyeztetés minden előljárási hellyel, hogy előzetesen egyeztessenek a 2006-os javaslatokról Számítalan személyes megbeszélés és helyszínbemjárás az egyes hatóságokkal az adatfelvétellel kapcsolatban, ill. az igénybevevők, és célcsoportok megvitatása

Célok	Kérdésfeltevések	Előfeltételek/ követelmények	Konkrét átalakítás a 12. kerületben
Benchmark- ing: el fogják érni a célokat?	Állítanak-e sajátos célokat a nemi igazságosság elérésére?	A nemre jellemző egyenlőtlenségek komplexitásának tudatosítása a célok kidolgozása során	A 12. kerületi kísérleti projekttel párhuzamosan a bécsi városháza 2005. januárjában elhatározta a gender mainstreaming folyamatok kiépítését a gender budgeting körül – Gender
Az átmenet értékelése és biztosítása a szabályozá- si folyamatba	Miként fogják ezeket a jövőben megvizsgálni?	A politikai és egyéb befolyások társadalmi jelensé- gekre gyakorolt hatásának a megkülönbözteté- sére való képesség	Mestertervet fejlesztenek ki Bécs számára Célok: - tudatosítás és a szaktudás átadása - vezérfonalak kidolgozása - nemekre specifikus adatok további kiépítése - indikátorok és egy Gender Index kifejlesztése a jobb ellenőrizhetőség érdekében

Egy példa a nemi szempont figyelembe vételére: a zeneiskolai oktatás

2005-ös költségvetés: 8.400

2006-os terv: 22.700 euro,

Igénybevevők: 59% lány, 41% fiú

Feladat: épület-karbantartás, üzemeltetés, berendezési tárgyak és hangszerek vásárlása

Kommentár: hangszervásárlásnál figyelni kell arra, hogy a nemek eltérő igényeit figyelembe vegyék (pl. egy hárfa pótlólagos vásárlása)

Ellenőrző lista az igénybevevő csoportokról¹³

Igénybevevő csoport (pl. minden kerületi lakos)	Termék (pl. uszoda karbantartása)
--	--------------------------------------

Adatok elemzése (saját kutatás, fővárosi statisztika, országos statisztika, tanulmányok, stb.)	Igen	Nem
1. Vannak-e adatok az igénybevevő csoportról?		
2. A rendelkezésre álló adatok nemek szerinti bontásban vannak-e?		
3. Vannak-e adatok az igényekről/érdeklődésről?		
4. Az igénybevételről/érdeklődésről szóló adatok nemek szerinti bontásban vannak-e?		
5. Különbözik-e az igénybevevő csoportok érdeklődése nemek szerint?		

Differenciálódás nemek szerint	Nők	Férfiak
Milyen az igénybevevő csoport összetétele?		
Hány férfi, hány nő veszi igénybe a terméket?		
A férfiak és a nők a terméket alapvetően egyenlően tudják igénybe venni?		
A nők és a férfiak ugyanolyan mértékben igénylik a terméket?		
Milyen igényei vannak a nőknek, és milyenek a férfiaknak?		
Milyen egyéb csoportokkal van adott esetben érdekegyezés (pl. idősebbek, kis jövedelműek, fogyatékkal élők...)? Milyen csoportokkal van adott esetben érdekkonfliktus?		

13 A kiadvány 114-115. oldala alapján

Lengyelországban 2003-ban a Network of East-West Women (NEWW) lengyel szervezete vezette azt a kezdeményezést, aminek célja a költségvetés és a társadalmi nemek témakörének összekapcsolása volt. Ennek eredményeként született meg Gdansk város költségvetésének nemi szempontú vizsgálata. A vizsgálat során feltárták a város népességének legfontosabb jellemzőit, így az életkori megoszlást: a csökkenő fiatal és növekvő idős népesség jellemzőit (pl. az időskori szegénységet és a gyermekek óvodai elhelyezését), a nők és férfiak iskolai végzettségét, a város munkaerő-piaci adatait, ezen belül a munkanélküliek, és tartós munkanélküliek jellemzőit. Gyűjtöttek statisztikákat a fogyatékkal élők csoportjairól, a gyermekellátásokat igénybe vevőkről, az egészségügyi helyzetről. Elemezték a város vezető testületeit nemi szempontból. Második lépésként összegyűjtötték a legfontosabb külhoni gyakorlatokat, a nemi szempontból érzékeny költségvetéssel kapcsolatos projekteket. Harmadik lépésként áttekintették a költségvetés szabályozását, rendszerét, a lengyel specialításokat. Végül elemezték magát a költségvetést (pl. hogyan változott az egyes területek bevétele, a kiadások szerkezete). Három területet emeltek ki: az idősek aktívabbá tételét, a nőkkel és férfiakkal való azonos bánásmódot a munkaerőpiacon, valamint a tartós munkanélküliség problémáját, majd ezekre foglalmaztak meg ajánlásokat.

Forrás: Gdansk Gender Budget Initiative (Poland) 2006

<http://www.gender-budgets.org/content/view/121/145/> (2010. II. 14.)

Bosznia-Hercegovina

A helyi civil jogvédő Vesta Egyesület és az UNIFEM a „Genderérzékeny költségvetés-készítés Délkelet-Európában” című alprogram keretében, együttműködve a helyi Gender Központ szakértőjével öt önkormányzat költségvetését vizsgálta öt különböző fókuszterületen alapos részletességgel. A projektet támogatta az Osztrák Fejlesztési Együttműködés (ADC) Kelet-Európával foglalkozó részlege, valamint a Finn Külügyminisztérium. Az elemzés módszertanát tekintve, a helyi Genderérzékeny Költségvetések Munkacsoport már korábban összeállította kutatási eredményeit és javaslatait a nemekre érzékeny költségvetést illetően, szakembereket sorakoztatva fel a közgazdaságtan, a fejlesztéspolitika, a pénzügy, a költségvetés-készítés és gender egyenlőség területéről.

A Vesta vezette projekt az öt település tágabb társadalmi-gazdasági és jogi környezetén, valamint az önkormányzat működésén túl a költségvetési kiadások alapvető kategóriáit elemezte aszerint, hogy mi a nők legégetőbb problémája. A feltárás után szerteágazó megoldási utat rajzoltak fel az adott helyzetre, nem feledkezve el az általános feladatokról sem, ami magába foglalja a hatások szisztematikus mérését és monitoringozását a nemekre érzékeny statisztikai mutatók létrehozásán keresztül.

Banoviciban arra tettek javaslatot, hogyan lehetne a kevés női vállalkozó és a csökkenő női foglalkoztatottság problémáját enyhíteni: a vállalkozási regisztráció adminisztrációs és járulékfizetési feltételeinek javítását, a nők számára hátrányos intézményi és jogi akadályok elhárítását kérték egyebek között a hitelbírálatnál, és például női vállalkozásokat megcélzó befektetési alapokat, programokat kezdeményeztek.

Bijeljiban a magas női munkanélküliség kapcsán az óvodáskorú gyermekek elhelyezésének intézményi rendszerét, valamint annak költségvetésben tükröződő arányát tekintették át. Ennek alapján azt találták, hogy az még a sportra fordított összegnél is kisebb súlyt foglal el, így az iskolás kor előtti gyermekek 90%-a nem kerül be óvodai képzésre. Feltárták, hogy a rendszer

szisztematikus felülvizsgálatára, és a költségvetésnek a nemek szerinti igényeket tükröző átalakítására van szükség, mert valójában a nemek közötti egyenlőtlenség az, ami okolható azért, hogy a nők felelősségének hatáskörén belül próbálják megoldani a gyermekgondozást.

Srebrenica esetében megállapították, hogy a magas női munkanélküliség a helyben domináns ágazatok felé történő átképzési, továbbképzési befektetések alacsony szintje miatt áll fenn. Javaslatként megfogalmazták egyebek mellett a közszektor leépülésének megakadályozását, az önkormányzat nagyobb szerepvállalását a nőket foglalkoztató programokban, és olyan munkáltatóknak a támogatását, akik nőket, különösen rendkívül hátrányos helyzetben lévő nőket foglalkoztatnak.

Travnik önkormányzati szintű vizsgálata azt mutatta ki, hogy milyen lépéseket kell tenni afelé, hogy a nők aránya emelkedjen a helyi közösségek munkájában, hiszen a kezdeményezések és forráselosztások itt dőlnek el: a nők képzésbe való fokozottabb bevonására kellene helyezni a hangsúlyt, a média figyelmét ráirányítani a nemek egyenlőségével kapcsolatos témákra, például a nemekre érzékeny költségvetésre, és a témában szervezett civil programokat kellene támogatni.

Tuzlaban feltárták, hogy a nők/lányok a sportban kevésbé vesznek részt, ráadásul a döntési helyzetben dominánsan szereplő férfiak nem közvetítik a női érdekeket a forráselosztásoknál. Emiatt olyan intézkedésekre tettek javaslatot, amelyek nemcsak ösztönzik, de mérhetővé is teszik a nők és férfiak részvételét a sportban, ami így összevethető lesz a nemzetközi nemi egyenlőségi normákkal.

Forrás: GRB in Bosnia and Herzegovina (2009)

<http://www.gender-budgets.org/content/view/697/125/> (2010. II. 14.)

München

A Müncheneri Városháza 2005-ben folytatta le a projektet, amely a „Gender Budgeting a müncheni üzleti fejlesztésben” címet viselte. Az előkészítő munka során három területre fókuszáltak: a vállalkozásalapítás, a foglalkoztatás és a turizmus támogatása. A cél az volt, hogy a gazdaságfejlesztési politikában az egyenlőség magasabb fokát éri el. Ehhez megnézték, hogy egyenlő-e a közösségi források elosztása, megfelelő-e a juttatások elosztása mindkét nem számára. Konkrétan olyan információkat gyűjtöttek, amelyek hozzájárulnak a nemekre és célcsoportokra fókuszáló költségvetési politika fejlesztéséhez: meghatározzák, hogy milyen irányba kellene változtatni a közkiadások elosztását, hogy az esélyegyenlőség jobban megvalósuljon; cél volt rámutatni az adathiányra és hogy miként lehetne ezt megszüntetni; a meglévő adatok indikátorokká szerkesztése; hasznos javaslatok kialakítása a gender budgeting tréning számára. A müncheni kutatás része volt a GenderAlp projektnek, amely az Alpok országaiban kívánja fejleszteni a nemek egyenlőségét. (További tagok: Olaszország, Szlovénia, Ausztria több tartománya.)

Forrás: Scheipl, Beate-Schreyögg, Friedel (2007) Gender Budgeting in the Munich Economic Development, www.genderalp.com (2010. II. 14.)

Felső-Ausztria

Felső-Ausztriában 2004-ben határozták el, hogy a gender mainstreaming stratégia megvalósításának eszközeül alkalmazzák a nemekre érzékeny költségvetést. A vizsgálat terepéül az oktatást, az egészségügyet és a sportot választották. A kutatás célja az volt, hogy definiálja és leírja a nemek szerinti aránytalanságokat, konkrét célkritériumokat rögzítsen, és olyan indikátorokat fejlesszen ki, amelyek segítségével mérhetők a kitűzött célok, továbbá olyan javaslatokat tegyen, amely hozzásegít az aránytalanságok leküzdéséhez. Az eredmények nyomán a felső-ausztriai vezetés 2005-ben további határozatot hozott általában a gender mainstreaming, és különösen a nemek szerinti költségvetés elvének megvalósítására.

A határozat a következő főbb pontokat tartalmazza: a vezetők és beosztottak képzése, hogy minél több olyan kompetenciát szerezzenek, amelyek a nemekkel kapcsolatosak; esélyegyenlőségi célok rögzítése minden részleg és terület számára; vezérfonalak kidolgozása a nemekre érzékeny költségvetési elemzés alkalmazására; vezérfonalak kidolgozása a gender mainstreaming alkalmazására; minden új adat nemek szerinti felvétele; gender mainstreaming becsatornázása az eredményorientált hivatali munkába.

Forrás: Buchinger, Birgit-Schaffer Nicole (et al.) (2008) Gender Budget Analyse. GBA-Leitfaden für bewirtschaftende Stellen der Landesverwaltung Oberösterreich GBA-Leitfaden für bewirtschaftende Stellen der Landesverwaltung Oberösterreich
<http://www.femtech.at/index.php?id=136#947> (2010. II. 15.)

Bázel

Folyamatosan zajló projekt a bázeli. A gender budgeting projekt keretén belül a Statisztikai Hivatal indikátorokat dolgozott ki az oktatás területén az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség mérésére, és összekapcsolta őket pénzügyi indikátorokkal. Az indikátorok három fő célon alapulnak: a diák fiúk és lányok esélyegyenlősége, a család és a hivatás összehangolhatósága a szülők számára, és az oktatásban dolgozó férfi és női kollégák esélyegyenlőségének kérdése. Szándéka szerint az oktatáson belül a férfi és női esélyegyenlőséget kívánja előmozdítani, láthatóvá és mérhetővé tenni.

Forrás: Frauenrat Basel-Stadt
<http://www.frauenrat-bs.ch/genderbudget/> (2010. II. 14.)

IV. MELLÉKLETEK

1. melléklet: Férfiak és nők megjelenítése a költségvetésben (gender responsive budgeting), Kispesti kérdőív

1. Kispest részeire vonatkozó adatok

Wekerle-telep, hagyományos Kispest, lakótelep, Kertváros
Kerületrészenként:

- Lakosság megoszlása korcsoportok és nemek szerint
- Lakosság megoszlása iskolai végzettség és nemek szerint
(8 általánosnál kevesebb végzettséggel rendelkezők)

2. Hivatal

Női és férfi képviselő az adminisztrációban:

- Nők és férfiak aránya az egyes részlegeknél, azok vezető pozícióiban
- Nők és férfiak aránya az egyes részlegek vezető pozícióiban viszonyítva a teljes foglalkoztatottak közötti arányukhoz

Nemek szerinti bontásban:

Különleges feladatok (pl. projektvezetés és egyéb)

Díjazási fokozatok (bruttó éves jövedelem, kiegészítő díjazás összetevői)

Részmunkaidős/ teljes munkaidős foglalkoztatás

Képesítések (legmagasabb képesítés, kiegészítő képesítések)

Továbbképzés az alábbiak szerint differenciáltan:

- tartalom (szakmai kompetencia, szociális kompetencia, vezetési kompetencia)
- továbbképzési napok száma
- költségek (naponta és személyenként)

Életkor és a szervezetnél eltöltött idő (=mióta dolgozik az önkormányzatnál)

Családi állapot, gyermekek száma

A munkatársak felvétele, létszámcsökkentés és fluktuáció (2009-es év)

A teljesítményértékelésből származó személyi adatok beosztási szintek szerint

A minőségirányítás mérésének kritériumai (pl. ügyfél-elégedettség stb.)

3. Képviselőtestület

Nők és férfiak száma a képviselőtestületben

Női és férfi bizottságvezetők aránya

A sport területén lévő közvetlen és közvetett hatások (nők százaléka)

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Kispesti Atlétikai Centrum (KAC)		Tisztviselők	Önkormányzati	15 év alatt		
		Titkárság	költségvetés	15-29		
		Takarítók	?	30-44		
		Karbantartók	?	45-59		
		Edzők		60-74		
				75 és felette		
Uszoda			Önkormányzati	15 év alatt		
			költségvetés	15-29		
			?	30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Medencék (30 fő)				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Szauna				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Egyéb sportlétesít- mény ???			Önkormányzati költségvetés ?	15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Sportszervezetek (Kispesti Gyermek és Utánpótlás Sportért Közalapít- vány)				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
Egyéb sporttal kapcsolatos fejlesztés- sportköz- pontok				75 és felette		
				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
Díjak, kitüntetések				60-74		
				75 és felette		
				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Közművelődés, iskolarendszeren kívüli oktatás

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Kispesti Munkásotthon Művelődési Ház (KMO)		Titkárság: % Takarítók: % Karbantartók oktatók		15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Kispesti Kaszinó		Beosztások:		15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Művelődési központ		vezetők	Önkormányzati költségvetés	15 év alatt		
		Titkárság		15-29		
		Takarítók	?	30-44		
Wekerle Gyerekház		Karbantartók ??		45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Kerületi angol tanfolyam		Titkárság Oktatók	Önkormányzati költségvetés ? ?	15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Kerületi informatikai tanfolyam		Vezetők Titkárság Oktatók	Önkormányzati költségvetés ?	15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Könyvtár				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Egyéb művelődéssel kapcsolatos központok				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Díjak, kitüntetések				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		

Terület	Végrehajtott tevékenység	Foglalkoztatás (nők százaléka)	Jövedelem forrása	A szolgáltatást igénybe vevők (Korcsoportok szerint)		Nem fizetett munkatársak (nők százaléka)
				Abszolút szám	Nők %	
Civil egyesületek támogatott rendezvényei				15 év alatt		
				15-29		
				30-44		
				45-59		
				60-74		
				75 és felette		
Egyéb						

2. melléklet: A rekreáció a kispesti Zöldprogramban: a nemekre nem érzékeny költségvetési tervezés példája

A Zöldprogram olyan fontos terület, amelynek költségeit a Polgármesteri Hivatal kiadásai között 302 millió Ft-tal tüntették fel a 2009-es esztendőre (a kiadások 2,6%-a). Ezen belül a két legnagyobb tétel a fasor-játszótér fenntartása-üzemeltetése (48,4%), ill. a KÖZPARK Non-profit Kft. (49,8%) támogatása. A programhoz külön honlapot is működtet az önkormányzat (<http://zoldprogram.kispest.hu>).

A honlapon és a lakosság számára eljuttatott szórólapokon a következő leírás olvasható:

„Október elején kezdődött a központi játszótér átépítése a Nagysándor és a Petőfi utca között, a szánkózó dombnál. A beruházás első üteme a tervek szerint október végén befejeződik. A domb tövében 525 m²-es műfüves focipálya épül. A sportpályát 4 méter magas – a kapuknál 2 méteres hálóval kiegészített – hangtompító kerítésrendszer veszi majd körül.

Mellette épül a „kaland játszótér”, amely az 5-6 évesnél nagyobb gyerekeknek nyújthat kikapcsolódást. Lesz benne fémvázás, hálós forgóhinta, kilátó mászóka, kéttornyú vár, indián sátor, totemoszlop, vasútállomás kisonattal, 1-1 foka és hajó alakú rugós hinta, várkapu, hajót formázó játszótérvár és több ügyességi játék.

Csatlakozik hozzá a „kicsik tere”, amely a kisebbeket várja papagáj és ló alakú rugós játékokkal, lengőhintával, csúszdával, homokozóval és mászó hálóval. A könnyebb közlekedés érdekében zökkenőmentes térburkolatot kap ez a terület. A két játszótér összesen csaknem 600 m² ütéscsillapító műfüves burkolatot kap. A munkálatok végére mindkettőt 1,5 méter magas kerítés veszi körül, a rendet térfigyelő kamera vigyázza majd.”

Miért fontos ez a példa a nemek szempontjából? Ha lennének adatok a játszótérek igénybevételéről, akkor pontosan láthatnánk, hogy a lakosság milyen demográfiai csoportjai használják a parkokat és a játszótéereket. Bécs 12. kerületében például azt tapasztalták (azt számolták meg), hogy a játszótérre járó közönség nemek szerinti megoszlása a következő: kisgyerekek:

50% lány-50% fiú; fiatalok: 48% lány-52% fiú; felnőttek: 80% nő-20% férfi; idősebbek: 65% nő-35% férfi.

Ha tehát egy játszótér rekonstrukciót úgy kezdenek, hogy műfüves pályát építenek, és hogyha tudjuk, hogy azt elsősorban a fiatal fiúk használják, az egyértelműen diszkriminálja a fiatal lányokat, illetve az idősebb korosztályt, kísérőket. Ezen enyhíthet az, ha megvalósul a fent említett beruházás folytatásaként a terv: „A felújítás második szakaszában további fejlesztések lesznek, amelyek során a felnőttek számára fitness- és tornapálya épül.”

A kerületi újság tudósításai szerint több műfüves focipálya is készült az utóbbi időben, nemcsak a játszótérek, hanem az iskolákban is, sőt a jövőben még további ilyen beruházást is terveznek. A polgármester egyenesen műfüves focipálya építési programról ír az iskolaudvarok és a közterületek esetében. (Lásd a Kispest újság 21. száma, a Kispesti Magazin novemberi száma). Ezen beruházások költsége kb. 20 millió forint, és mindaddig, amíg nem hallunk arról, hogy lánycsapatok is edzenek a pályákon, addig ezt a fiúk egyértelmű előnyben részesítése jelének tekinthetjük.

3. melléklet: Fontos kiadványok

Budlender, Debbie, Rhonda Sharp and Kerri Allen (1998):
How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and practice, Australian Agency for International Development, Canberra.

Council of Europe (2005): *Gender budgeting*, Strasbourg

Elson, Diane (2001): Gender responsive budget initiatives: key dimensions and practical examples, *Gender budget initiatives*, Commonwealth Secretariat, Brussels, pp. 15-29.

Gender Budgeting – Pécs Megyejogú Város Önkormányzatának Helyzetfelmérése és elemzése
[http://www.unifemnc.hu/files/imce/gb_pecs_tanulmany_081119\[1\].pdf](http://www.unifemnc.hu/files/imce/gb_pecs_tanulmany_081119[1].pdf)
(2010. II. 15.)

Holvoet, Nathalie (2007) Gender Budgeting in Belgium. Findings from a pilot project European Societies, 9(2) 275-300.

Quinn, Sheila (2009): *Gender budgeting: practical implementation*. Strasbourg

UNIFEM (2005): *Budgeting for gender equality*, 2005 World Summit, 14-16 September

UNIFEM (2010) What are gender budgets?
http://www.unifem.org/gender_issues/women_poverty_economics/gender_budgets_1.php (2010. II. 15.)

Stotsky, Janet G. (2006): Gender Budgeting, *International Monetary Fund Working Paper*, WP/06/232, IMF Fiscal Affairs Department

4. melléklet: Hasznos weblapok

Nemzetközi

UNIFEM Gender responsive budget initiatives

www.unifem.org/www/genderbudgets/work/html

www.gender-budgets.org

Gender Budget Project

<http://www.unpac.ca/gender/workshops.html>

BRIDGE

http://www.bridge.ids.ac.uk//bridge/reports_gend_CEP.html#Budgets

UNDP

www.undp.org/gender

World Bank

www.worldbank.org/wbi/publicfinance/gender/html

International Monetary Fund

www.imf.org

IMF blog

<http://blog-pfm.imf.org/pfmblog/2009/05/post-for-tomorrow.html>

OECD

www.oilis.oecd.org/oilis/2002doc.nsf

The Commonwealth Secretariat

www.thecommonwealth.org/gender

Asian Development Bank

www.unisa.edu.au/pacificproject

International Development Research Center-Canada (IDCR)

www.idrc.ca/gender

Nordic Council of Ministers

www.norden.org/gender

European Gender Budgeting

<http://egbn.eu/links.html>

Néhány európai ország gender budgetinggel kapcsolatos honlapja

Egyesült Királyság - Women Budget Group

<http://www.wbg.org.uk/Links.htm>

<http://www.engender.org.uk/pages/28/>

Ausztria

<http://www.bmf.gv.at>

<http://www.wien.gv.at/menschen/gendermainstreaming/budgeting.html>

<http://www.femtech.at/index.php?id=136#947>

Németország

<http://www.gender-budgets.de>

Lengyelország

<http://www.neww.org>

Svédország

<http://www.naring.regeringen.se>

Svájc

<http://www.frauenrat-bs.ch/genderbudget>

Felelős kiadó:

Unifem-ért Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület

www.unifemnc.hu | info@unifemnc.hu

